

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА

МАРІНЧУК МАРИНА ВІКТОРІВНА

Допускається до захисту:
в.о. завідувача кафедри
біофізичної хімії, фізики і
педагогіки,
канд. хім. наук, доцент
_____ Ю. О. Лесишина
« ____ » _____ 20__ р.

**СТРАТЕГІЧНИЙ ПІДХІД ДО УПРАВЛІННЯ
ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЄЮ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки

Кваліфікаційна (магістерська) робота

Науковий керівник:
Т.В. Орехова, професор кафедри
міжнародних економічних відносин
д.е.н., професор

(підпис)

Оцінка: _____ / _____ / _____
(бали/за шкалою ЄКТС/за національною
шкалою)
Голова ЕК: _____
(підпис)

Вінниця 2021

АНОТАЦІЯ

Марінчук М.В. Стратегічний підхід до управління інтернаціоналізацією діяльності закладів вищої освіти. - Спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки. ОП «Управління навчальним закладом у сфері освіти та виробничого навчання». Донецький національний університет імені Василя Стуса, Вінниця, 2021.

У роботі узагальнено теоретико-методологічні засади дослідження стратегічного підходу до проблем управління інтернаціоналізацією діяльності закладів вищої освіти; проаналізовано практики застосування стратегічного підходу до проблем управління інтернаціоналізацією діяльності закладів вищої освіти; визначено механізми відповіді на майбутні виклики та розширення можливостей інтернаціоналізації вищої освіти.

Основними науковими результатами дослідження є визначені світові тренди інтернаціоналізації вищої освіти; визначені перспективи розвитку інтернаціоналізації вищої освіти України; окреслені напрями світового розвитку інтернаціоналізації вищої освіти.

Ключові слова: інтернаціоналізація, заклади вищої освіти, стратегічне управління.

89 с., 2 табл., 5 рис., бібліограф.: 74 найм.

SUMMARY

Marinchuk MV A strategic approach to managing the internationalization of higher education institutions. - Specialty 011 Educational, pedagogical sciences. OP "Management of an educational institution in the field of education and industrial training". Vasyl Stus Donetsk National University, Vinnytsia, 2021.

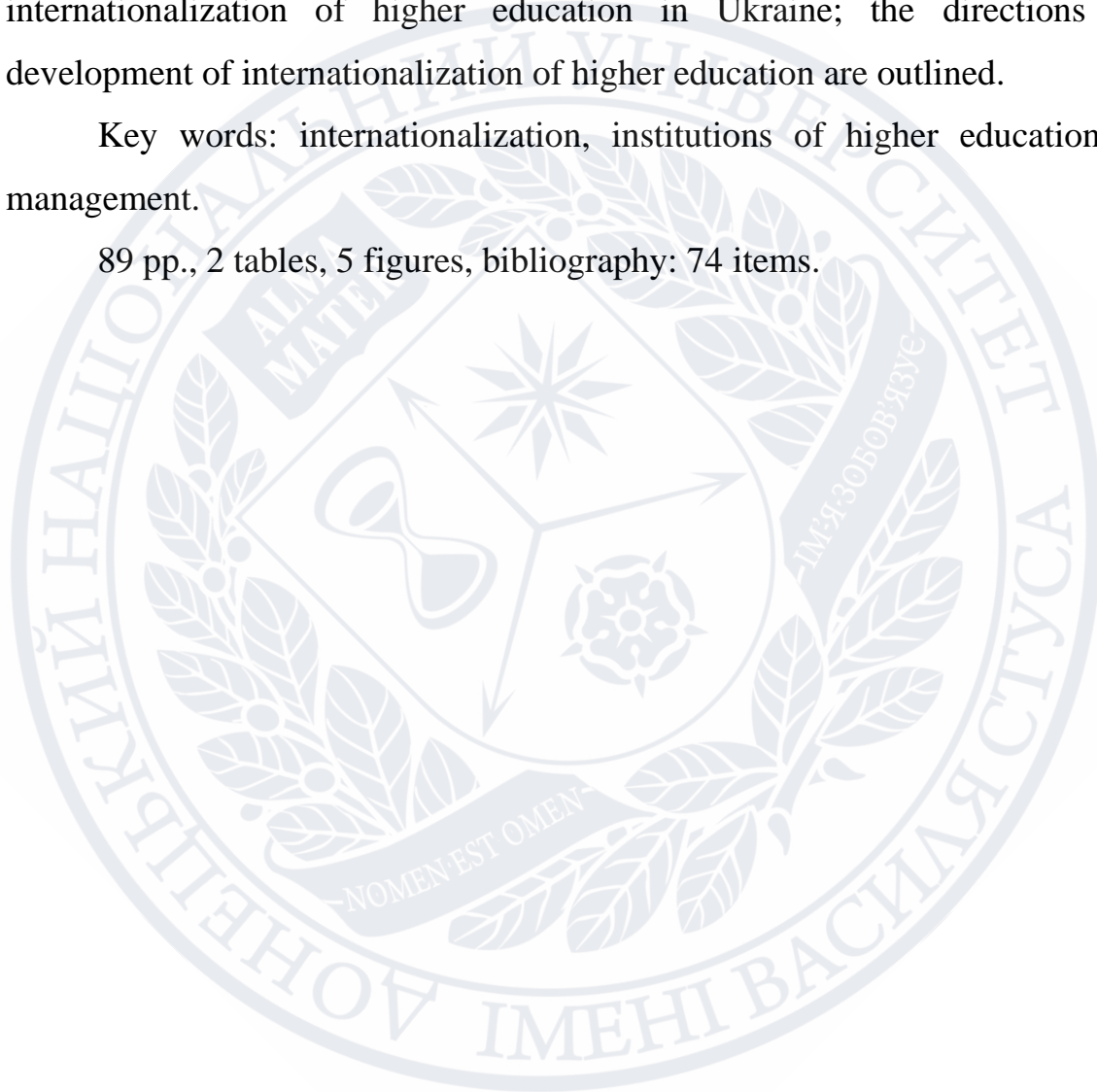
The paper summarizes the theoretical and methodological principles of research of the strategic approach to the problems of management of internationalization of higher education institutions; the practices of applying the strategic approach to the

problems of managing the internationalization of higher education institutions are analyzed; mechanisms for responding to future challenges and expanding opportunities for internationalization of higher education have been identified.

The main scientific results of the study are identified global trends in the internationalization of higher education; identified prospects for the development of internationalization of higher education in Ukraine; the directions of world development of internationalization of higher education are outlined.

Key words: internationalization, institutions of higher education, strategic management.

89 pp., 2 tables, 5 figures, bibliography: 74 items.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СТРАТЕГІЧНОГО ПІДХОДУ ДО ПРОБЛЕМ УПРАВЛІННЯ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЄЮ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ	8
1.1. Сутність та природа інтернаціоналізації вищої освіти	8
1.2. Вплив глобальної економіки знань на політику розвитку вищої освіти та інтернаціоналізацію	13
1.3. Концептуальні підходи до формування національних та інституційних стратегій інтернаціоналізації вищої освіти	18
<i>Висновки до першого розділу</i>	30
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ПРАКТИКИ ЗАСТОСУВАННЯ СТРАТЕГІЧНОГО ПІДХОДУ ДО ПРОБЛЕМ УПРАВЛІННЯ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЄЮ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ	32
2.1. Вплив глобальний рейтингів університетів на інтернаціоналізацію вищої освіти	32
2.2. Аналіз світових трендів інтернаціоналізації вищої освіти	39
2.3. Стан інтернаціоналізації вищої освіти України	45
<i>Висновки до другого розділу</i>	52
РОЗДІЛ 3. МЕХАНІЗМИ ВІДПОВІДІ НА МАЙБУТНІ ВИКЛИКИ ТА РОЗШИРЕННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ	54
3.1. Стратегія інтернаціоналізації Донецького національного університету імені Василя Стуса	54
3.2. Перспективи розвитку інтернаціоналізації вищої освіти України	67
3.3. Перспективні світові тренди розвитку інтернаціоналізації вищої освіти	75
<i>Висновки до третього розділу</i>	77
ВИСНОВКИ	79
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	83

ВСТУП

Актуальність теми. Інтернаціоналізація як поняття і стратегічний порядок денний глобального розвитку є відносно новим, широким і різноманітним явищем у вищій освіті, зумовлене динамічним поєднанням політичним, економічним, соціокультурним та академічним обґрунтуванням та зацікавленими сторонами. Його вплив на регіони, країни та установи змінюється в залежності від їх конкретного контексту.

Протягом останнього півстоліття інтернаціоналізація у вищій освіті перетворилася від обмеженого виду діяльності на ключовий аспект порядку денного реформ.

Холодна війна створила контекст, який уможливив більш стратегічний підхід до інтернаціоналізації у вищих навчальних закладах. Так було, насамперед, у Європі, з програмами Європейського Союзу (ЄС) і Болонського процесу. Європейська Комісія, міжнародні організації, такі як ОЕСР, ЮНЕСКО та Світовий банк, національні уряди, а також організації вищої освіти, такі як Міжнародна асоціація університетів (IAU) та Європейська асоціація університетів (EUA), поступово поставили інтернаціоналізацію на перше місце в порядку денному розвитку вищої освіти. Сьогодні інтернаціоналізація розглядається не тільки як ключовий фактор змін у вищій освіті з високим рівнем доходу, але також серед суспільств із середніми та низькими доходами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сфері досліджень з інтернаціоналізації вищої освіти сформувалася потужна вітчизняна школа науковців Інституту вищої освіти НАПН України. Напрацювання дослідників (Л. Горбунова, М. Дебич, В. Зінченко, І. Сікорська, І. Степаненко, О. Шипко та ін.) мають теоретичне та практичне значення для впровадження сучасних принципів та інструментів інтернаціоналізації як стратегії розвитку закладів вищої освіти.

Різні аспекти інтернаціоналізації висвітлено у наукових працях зарубіжних дослідників: Ф. Альтбаха, С. Арума, У. Бранденбурга, Г. де Віта, М.

ван дер Венде, Дж. Гудзіка, Дж. Девіса, Е. Джонс, Е. Егрон-Полак, Б. Кем, Б. Ліск, С. Маргінсона, Дж. Найт, Р. Рудзкі, А. Сурсок, У. Тайхлера та ін.

Метою дослідження є дослідження ролі стратегічного підходу в управлінні інтернаціоналізацією діяльності закладів вищої освіти.

Для досягнення зазначеної мети було поставлено і вирішено такі *задачі*:

- визначено сутність та природу інтернаціоналізації вищої освіти;
- узагальнено вплив глобальної економіки знань на політику розвитку вищої освіти та інтернаціоналізацію;
- досліджено концептуальні підходи до формування національних та інституційних стратегій інтернаціоналізації вищої освіти;
- проаналізовано вплив глобальний рейтингів університетів на інтернаціоналізацію вищої освіти;
- проведено оцінку світових трендів інтернаціоналізації вищої освіти;
- зроблено аналіз стану інтернаціоналізації вищої освіти України;
- проведено аналіз стратегії інтернаціоналізації Донецького національного університету імені Василя Стуса;
- визначено перспективи розвитку інтернаціоналізації вищої освіти України;
- окреслено перспективні світові тренди розвитку інтернаціоналізації вищої освіти.

Об'єктом дослідження є процес стратегічного планування у розвитку інтернаціоналізації діяльності закладів вищої освіти.

Предметом дослідження є теоретичні засади й організаційно-економічні важелі стратегічного планування у розвитку інтернаціоналізації діяльності закладів вищої освіти.

Методи дослідження. Теоретичною та методологічною основою дисертаційної роботи є положення сучасної теорії менеджменту, наукові праці провідних вітчизняних і зарубіжних вчених в області дослідження проблем інтернаціоналізації діяльності закладів вищої освіти.

У процесі дослідження використано діалектичний метод наукового пізнання, а також загальнонаукові методи пізнання: метод теоретичного узагальнення; метод аналізу та синтезу; методи статистичного аналізу.

Інформаційну базу дослідження становлять офіційні матеріали та публікації, а саме Закони України, Укази Президента України, постанови Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України, накази Міністерства освіти і науки України, дані Державної служби статистики України, монографічна та періодична література, результати власних досліджень автора.

Основні наукові результати, які характеризують **новизну виконаного дослідження**, полягають у такому:

- визначено світові тренди інтернаціоналізації вищої освіти;
- визначено перспективи розвитку інтернаціоналізації вищої освіти України;
- окреслено напрями світового розвитку інтернаціоналізації вищої освіти.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що отримані в процесі дослідження теоретичні результати можуть стати основою для формування рекомендацій щодо розвитку інтернаціоналізації вищої освіти України.

Апробацію результатів дослідження здійснено на XXI Міжнародній науковій конференції студентів та молодих вчених «Управління розвитком соціально-економічних систем: глобалізація, підприємництво, стале економічне зростання» (тези доповіді на тему «Аналіз світових трендів інтернаціоналізації вищої освіти»).

Кваліфікаційна магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел із 74 найменування. Загальний обсяг роботи становить 89 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СТРАТЕГІЧНОГО ПІДХОДУ ДО ПРОБЛЕМ УПРАВЛІННЯ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЄЮ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

1.1. Сутність та природа інтернаціоналізації вищої освіти

У триваючих дискусіях щодо вищої освіти терміни глобалізація та інтернаціоналізація часто змішуються, і багато авторів висловлюють суперечливі погляди на їхнє значення та взаємозв'язок [1-5].

Під егідою різних дисциплін були запропоновані різні погляди на глобалізацію через відсутність загальновизнаного визначення. Для «скептиків» глобалізація є міфом, який узаконює «неоліберальний глобальний проект, тобто створення глобального вільного ринку та консолідацію англо-американського капіталізму в головних економічних регіонах світу» [6]. На відміну від «скептиків», «глобалісти» підтримують багатовимірне розуміння, яке враховує політичні, технологічні, соціальні та культурні фактори поряд з економічними. На думку У. Бека [7], цей багатовимірний вимір глобалізації відображається в її «комунікаційному, екологічному, організаційному, культурному, громадянському та соціальному вимірі», але домінування глобалізму зводить його до одного економічного виміру та розміщує всі інші виміри під егідою системи світового ринку. М. Кастельс [8] розкриває роль технологічної парадигми у своїй інтерпретації глобалізації – нової історичної реальності з корінням у неолібералізмі, конкурентоспроможності та інноваціях, що просувається інформаційно-комунікаційними мережами, які є ключовими для функціонування «мережевого суспільства».

Через складну природу глобалізації її зв'язок з інтернаціоналізацією вищої освіти також неоднозначний. Обидва часто використовуються як синоніми, незважаючи на деякі помітні відмінності, які необхідно враховувати. З точки зору П. Скотта існування незалежних національних держав та їхні стосунки мають ключове значення для інтернаціоналізації вищої освіти, хоча

окремі країни не реагують на цю тенденцію однаково. Але автор зазначає, що глобалізація сильно сприяє глобальній конкуренції між різними ринковими блоками, а також співпраці, яка є результатом глобального поділу праці. За словами Дж. Найта [2], інтернаціоналізація вищої освіти — це «процес інтеграції міжнародного, міжкультурного чи глобального виміру в мету, функції чи надання післясередньої освіти», водночас глобалізація означає «потік людей, культури, ідей, цінностей, знань, технологій та економіки через кордони, що призводить до більш взаємопов'язаного та взаємозалежного світу». Тут глобалізація впливає на інтернаціоналізацію, яка «змінює світ вищої освіти» [2]. Згідно з Маргінсоном і ван дер Венде [4], інтернаціоналізація відбувається між людьми або окремими вищими навчальними закладами в межах різних національних систем і стосується відносин, які виходять за межі національних держав, в той час як глобалізація відбувається в багатьох країнах. І поєднує глобальний, національний та локальний виміри вищої освіти. Усі автори підкреслюють, що зв'язок між глобалізацією та інтернаціоналізацією є діалектичним, оскільки глобалізація не є «вищою формою інтернаціоналізації» [9], тоді як інтернаціоналізація є «як реакцією на глобалізацію, так і її рушієм» [1]. Таким чином, інтернаціоналізація вищої освіти не є лише відповіддю на глобалізацію, як це часто стверджують [3], оскільки «доки ми не живемо у справді глобалізованому світі [...], глобалізація буде формувати міжнародні потоки, і ці потоки [будуть] знову сприяти глобалізації» [1].

Мобільність, також відома як «інтернаціоналізація за кордоном», є найбільш поширеною діяльністю в інтернаціоналізації у сфері вищої освіти і має велику різноманітність форм. Навчальні програми та глобальний професійний розвиток людей, який також називають «інтернаціоналізація вдома», є іншим ключовим компонентом інтернаціоналізації. Йому приділяється підвищена увага, але все ж менше, ніж мобільності.

Інтернаціоналізація розвивалася, і в ході цього процесу попередні пріоритети замінюються іншими. Економічні фактори стали більш домінуючими

і, таким чином, враховуючи надзвичайні проблеми, з якими стикається глобальне суспільство, їх було узагальнено в Цілях сталого розвитку (ЦСР). Організація Об'єднаних Націй також була закликає допомогти внести свій внесок у відповідь цим суспільним викликам і цілям, зокрема, приділяючи більше уваги інтернаціоналізації вдома.

Можна стверджувати, що вища освіта за своєю природою завжди була міжнародною. Багато публікацій про інтернаціоналізацію вищої освіти посиляються на Середні віки та епоху Відродження, коли, крім релігійних паломників, студенти вузів і професори, які подорожують дорогами Європи, були знайомим видовищем [10-12]. Не дивлячись на обмеження і розсіяння середньовічної території європейського простору у порівнянні із сучасною європейською вищою освітою, все одне, ми можемо говорити про визначений середньовічний «європейський простір» зі спільною релігією, спільною мовою (латиною) та загальним набором академічних практик.

Схожість може бути лише поверховою, але є схожість щодо просування мобільності та розширення досвіду, спільні кваліфікаційні структури, і поступової появи англійської як широко використовуваної академічної мови сьогодні.

Більшість університетів виникли у вісімнадцятому та дев'ятнадцятому столітті з відмінною національною орієнтацією та функціями. У багатьох випадках відбувався процес деєвропеїзації. Університети стали закладами, які обслуговували професійні потреби та ідеологічні вимоги нових національних держав у Європі. Мобільність рідко заохочувалась і була навіть забороненою.

У цей національний період вищої освіти міжнародні проекти були не повністю відсутні. Можна виділити три міжнародні аспекти: експорт вищої освіти; поширення досліджень; та індивідуальна мобільність студентів та науковців.

Політичні події першої половини двадцятого століття привели до того, що увагу було зосереджено на сприянні миру та взаєморозуміння через

міжнародне співробітництво та обмін. 1919 рік – рік створення Інституту міжнародної освіти (ІЕ) у США, 1925 р. – Deutscher Akademischer Austauschdienst (DAAD) у Німеччині, а також ілюстрацією цього розвитку є створення Британської Ради у Сполученому Королівстві (Великобританія) у 1934 році.

Після Першої світової війни міжнародне співробітництво та обмін були підтримані міжнародними організаціями на шляху до миру і взаєморозуміння, а США взяли на себе провідну роль, головним чином, внаслідок посилення імміграції вчених з Європи. Ця тенденція продовжилася зі створенням Програми імені Фулбрайта у 1946 році.

Крім миру та взаєморозуміння, обґрунтування національної безпеки та зовнішня політика все більше брали верх. Така тенденція спостерігалася і у Радянському Союзі. Холодна війна стала головною причиною розвитку міжнародного виміру вищої освіти. Те, що починалося як випадкова та індивідуальна діяльність, переросло в організовані міжнародні освітні програми, керовані більше національними урядами, ніж університетами. Більшість заходів відбувалися в контексті двосторонніх культурно-академічних угод та співробітництва в галузі розвитку.

У той час як дві наддержави стали активними в міжнародній освіті з причин національної безпеки та зовнішньої політики, решта Європи відігравала спочатку лише маргінальну роль у цій сфері.

Європейське співтовариство зміцнилося як економічна та політична сила між 1950 і 1970 рр., але лише у другій половині 1980-х рр. виникли програми розвитку освіти і досліджень.

Флагманська програма ERASMUS виросла з менших ініціатив, які були запроваджені в Німеччині та Швеції у 1970-х роках та європілотна програма на початку 1980-х років [10]. У 1990-х роках ERASMUS та подібні програми були перегруповані під зонтиковою програмою SOCRATES, яка нещодавно перетворилася на ERASMUS+, ще ширшу програму, яка охоплює освіту, спорт

та молодіжні ініціативи. Діяльність програми завжди ґрунтувалася на співпраці через обмін студентами та співробітниками, спільну розробку навчальних програм та спільні дослідницькі проекти, і ентузіазм інституційної реакції на ці програми визначив чіткий шлях для європейців підхід до інтернаціоналізації.

ERASMUS мав більший вплив на інтернаціоналізацію та реформування вищої освіти, ніж просто обмін студентами та викладачами. Він пілотував Європейську систему трансфертних кредитів (ECTS) та ініціював доступ до програм Східного партнерства для країн Центральної та Східної Європи та інших претендентів. Це проклало шлях до Болонського процесу та реалізації Європейського простору вищої освіти (EHEA).

Серед європейських країн винятком залишилася Великобританія. У 1980 році уряд Тетчер запровадив повну оплату для іноземних студентів, що означало, що орієнтація британських університетів (щодо інтернаціоналізації) стала прагматичною - на набір іноземних студентів для отримання доходу. Зокрема, інші англомовні країни Австралія, Сполучені Штати Америки залишаються за собою провідну роль по абсолютних цифрах іноземних студентів.

Університети можуть вважати себе міжнародними інституціями, але вони діють в рамках національної нормативної бази. Зміщення в англомовних країнах до більш комерційної моделі є яскравим прикладом, тоді як континентальна Європа зберігала коопераційну модель міжнародної освіти за останні чверть століття. Зовсім недавно Канада, країни континентальної Європи та інших країн також рухалися до ринкового підходу до міжнародного набору студентів.

У той же час відбувається відхід від інтернаціоналізації як західної концепції. У сучасному глобальному суспільстві знань концепція інтернаціоналізації вищої освіти сама стала глобалізованою, що вимагає подальшого розгляду її впливу на політику та практику, оскільки все більше країн і типів установ у всьому світі беруть участь у цьому процесі. Інтернаціоналізацію більше не слід розглядати з точки зору західної, переважно англо-саксонська і переважно англомовної парадигми [11].

На Глобальному Півдні, за даними [13], інтернаціоналізація вищої освіти продовжує набирати обертів, про що свідчить зростання обізнаності про необхідність не тільки використовувати стратегічний підхід до нього, але й керуватися його перевагами, зокрема у сфері ментальної деколонізації. Крім того, вчені роблять висновок, що тенденція до посилення регіоналізації та співробітництва Південь-Південь демонструє зсув від «копіювання та вставлення» західної парадигми до схильності до «вертикальної інтернаціоналізації», описані де Вітом [10-12].

Інтернаціоналізацію слід розглядати в ширшому контексті зміни ролі і становища вищої освіти у світі. Поширеною помилкою є розгляд інтернаціоналізації як мета сама по собі, а не як засіб досягнення мети: посилення якості освіти, досліджень і обслуговування суспільства.

2.1. Вплив глобальної економіки знань на політику розвитку вищої освіти та інтернаціоналізацію

За останні півстоліття вища освіта зазнала різкого розширення. Масифікація повсюдно змінила реальність післясередньої освіти. У той же час глобальна економіка знань перетворила вищу освіту та наукові дослідження на ключового гравця в економічній сфері. Міжнародний вимір університетів важливіший, ніж будь-коли. Іншими аспектами, які впливають на інтернаціоналізацію, є автономія та академічна свобода, репутація/рейтинг/програми досконалості та мінлива економіка і політичний клімат.

За останні сім десятиліть ландшафт вищої освіти різко змінився. Колись це була привілейована еліта, сьогодні – валовий коефіцієнт зарахування (GER) у післясередню освіту у багатьох країнах зріс до понад 50 відсотків, а в деяких — 90 відсотків.

У всьому світі навчається понад 260 мільйонів студентів у більш ніж 20000 університетах по всіх можливих спеціалізаціях. Масифікація є ключовим явищем у більшій частині світу. Країни з економікою, що розвивається, включаючи Китай, Індію та Латинську Америку (з GER від 35–40 відсотків, 20–25 відсотків та 40–50 відсотків відповідно) розширюють свій коефіцієнт зарахування до 50 і більше відсотків, як це зазвичай відбувається в країнах з високим рівнем доходу. Навіть в країнах Африки, які все ще перебувають у «елітній» фазі з GER менше 15 відсотків попит на вищу освіту швидко зростає в результаті покращення початкової та середньої освіти, формування нового середнього класу. З іншого боку, у країнах, які вже проснулися далеко за межі 50-відсоткового GER («загального зарахування»), як, наприклад, Канада, Японія, Південна Корея, Велика Британія та США, континентальна Європа та Австралія, з демографічних причин пропозиція місць починає перевищувати попит, зокрема в сферах STEM [14-15].

Розвиток університету, яким ми його знаємо, має міцну основу в ідеї автономії, що є необхідною умовою якісної вищої освіти, навчання та наукових досліджень. Відсутність академічної свободи перешкоджатиме не тільки якості, а й міжнародній співпраці і обміну. Обсерваторія Великої Хартії Університетів опікується принципами, визначеними у Magna Charta Universitatum, підписаними у Болоньї в 1988 р. 388 університетами з 89 країн світу. Цей документ підкреслює важливість академічної свободи, інституційну автономію та самоврядування, а також загалом «добродішні» цінності університетів.

Більш ніж будь-коли, національні, регіональні та глобальні рейтинги університетів є головною частиною порядку денного лідерів інституцій та національних урядів. Як згадувалося вище, багато урядів, зокрема на глобальній Півночі, але все більше і на Півдні, створили програми досконалості та інвестиційні схеми, щоб стати більш конкурентоспроможними в усьому світі, розвивати університети світового рівня та підійматися вище в рейтингу. З одного боку, є заклик до розширення доступу та справедливості, в той же час уряди та

заклади вищої освіти прагнуть досягти досконалості в наукових дослідженнях, викладанні і навчанні.

Ініціативи досконалості призвели до диференціації в національних системах відокремлення елітного сектору університетів світового рівня від інших, більш національних та регіонально орієнтованих, в дослідницькі університети. Рейтинги – національні, регіональні, глобальні, інституційні за дисциплінами та за все більшою кількістю інших вимірів – мають відігравати центральну роль у побудові схем досконалості. За словами С. Маргінсона, «глобальний рейтинг перетворив глобальну вищу освіту як середовище відносин». По-перше, через конкуренцію, називаючи вищу освіту конкурентним ринком університетів і країн. По-друге, через ієрархію, як ядро елементів системи оцінки. І по-третє, через виконання, що веде до «часто несамовитої культури постійного вдосконалення в кожній установі» [4].

Існує чітка залежність між ініціативами досконалості, рейтингами та інтернаціоналізацією, що відображає конкурентний характер елітних дослідницьких університетів, які борються за міжнародних студентів і науковців, що вимірюється за допомогою кількісних показників: кількістю іноземних студентів, кількістю міжнародних співробітників та кількістю міжнародних співавторів публікацій. Уряди та установи змушені інвестувати більше у глобальні дослідження, використовувати англійську мову як мову досліджень і викладання та зосередитися про міжнародній стратегії найму.

Традиційний акцент в інтернаціоналізації був зроблений на обмінах і співпраці, щоб сприяти кращому розумінню різних культур та їхніх мов. Тим не менш, з середини 1990-х років відбуваються поступові, але все більш помітні зміни у зростанні конкуренції. Ван дер Венде називає це зміною парадигми від співпраці до конкуренції [16]. Де Віт говорить про глобалізацію інтернаціоналізації, що вимагає від суб'єктів вищої освіти в країнах із середнім і низьким рівнем доходу зробити вибір між більш конкурентоспроможним напрямом інтернаціоналізації або більш соціально відповідальним підходом [12].

Але виникає контрреакція. Піднесення націоналістично-популістичних рухів, заборони імміграції, напади на академічну свободу, антиглобалістські протести в Європі, антиінтеграційні тенденції (Brexit), що можуть мати негативні наслідки для інтернаціоналізації. Поки що рано говорити, які точні та прямі наслідки цих подій будуть, але, швидше за все, вони змінять та/або прискорять моделі мобільності, автономії, академічної свободи, приватизації та комерціалізації, а також інші ключові виміри глобальної вищої освіти.

Так само, через взаємозв'язок наших суспільств і економік, стихійні лиха і небезпеки для здоров'я, які все більше мають глобальний масштаб, впливаючи на вищу освіту та спроби інтернаціоналізації. Епідемія COVID-19 є яскравою ілюстрацією того, як глобальні виклики можуть вплинути на академічне життя, перенесення викладання, принаймні тимчасово, у дистанційний формат та поставити під сумнів багато традиційних практик вищої освіти.

Ще одним таким явищем є криза біженців. За останні кілька років багато уваги було приділено проблемами, з якими стикаються країни з вищими доходами, які приймають біженців, як у випадку з сирійськими біженцями в Німеччині. Тим не менш, переважна більшість біженців перебуває з країн з доходом нижче середнього. Деякі вчені посилаються на «вимушену інтернаціоналізацію вищої освіти» [17, 18]. За даними УВКБ ООН, лише 3 відсотки біженців мають рівний доступ до вищої освіти [18]. Увага до доступу, підтримки та утримання біженців у вищих навчальних закладах у приймаючих країнах із середнім рівнем доходів має вирішальне значення.

Усі описані вище події вплинули на напрямок інтернаціоналізації та мобільність у вищій освіті. Основна увага все ще приділяється мобільності, в результаті залишається незадоволеним попит на вищу освіту (дипломна мобільність), в основному з країн рівнем доходу, нижчим середнього, в країни з вищими доходами; зростання короткострокової кредитної мобільності студентів, зокрема в Європі за результатами програми Erasmus; збільшення короткострокової мобільності викладачів, насамперед для наукових досліджень;

і поступове зростання участі у франчайзингових операціях, філіальних кампусах та інших формах транснаціональної освіти.

Підсумковими характеристиками інтернаціоналізації за останні 30 років є наступне:

- більше зосереджено уваги на інтернаціоналізації за кордоном, ніж на інтернаціоналізації вдома;
- політика університетів і урядів є більш фрагментованою і маргінальною, ніж стратегічною і комплексною;
- приносить користь невеликій, елітній групі студентів, викладачів та установ, а не прагне глобальних та міжкультурних результатів для всіх.
- все більше приділяється увага економічним мотивам;
- все більше керується національними, регіональними та глобальними рейтингами;
- узгодження між міжнародними вимірами трьох основних функцій вищої освіти: освіта, дослідження та служіння суспільству, є слабким;
- насамперед пріоритетним є стратегічний вибір і спрямованість вищих навчальних закладів, але також пріоритет національних урядів (з міркувань м'якої сили, репутації та/або доходу) та регіонів (ЄС, країни, що підписали Болонську систему, Асоціація Південно-Східної Азії Націй (АСЕАН) тощо)
- збільшення комерціалізації та залучення комерційних компаній у всіх аспектах міжнародного порядку денного вищої освіти.

Хоча в риториці міжнародної освіти все ще присутні традиційні цінності такі, як співробітництво, мир і взаєморозуміння, розвиток людського капіталу та солідарність, відсунуто на узбіччя, оскільки університети прагнуть лідерства у конкуренції, доходу, репутації і брендингу.

Хоча мобільність залишається домінуючим компонентом політики інтернаціоналізації в усьому світі, все більше уваги приділяється інтернаціоналізації навчальних програм «вдома». Спостерігається також заклик до «всебічної інтернаціоналізації», який інтегровано розглядає всі аспекти

освіти, включаючи механізми забезпечення якості, інституційну політику, пов'язану з результатами навчання студентів, а також національну та дисциплінарну акредитацію.

1.3. Концептуальні підходи до формування національних та інституційних стратегій інтернаціоналізації вищої освіти

За даними глобального дослідження інтернаціоналізації вищої освіти, проведеного Міжнародної асоціації університетів (IAU), за даними 2018 року, понад 90% установ згадують інтернаціоналізацію у своїй місії/стратегічному плані за винятком Північної Америки, де це робить лише одна третина [20, 21].

Дві третини керівників університетів у всьому світі вважають інтернаціоналізацію важливим питанням порядку денного.

У той же час можна спостерігати сильний розвиток інтернаціоналізації в секторах вищої освіти. В той же час професійно-технічна освіта та державні коледжі, які розробляють стратегії інтернаціоналізації, стикаються зі значними проблемами: отримання доходу; конкурс талантів; брендинг і репутація; потреба зосередитися на міжнародних дослідженнях та публікаціях; набір іноземних студентів та науковці; і використання англійської як мови для досліджень та навчання. Тиск, який відзначають ззовні, пов'язаний із національною політикою фінансування. Ці виклики і конфлікт, пов'язані із більшою інклюзією та менш елітарним підходом, який задовольняє потреби місцевих студентів, персонал і створення можливостей для цих груп.

Довгий час міжнародна академічна діяльність була переважно національною політикою урядів як частина їхньої зовнішньої політики, яку зараз здебільшого називають «м'якою силою» «публічної дипломатії» або як зазначає Найт «дипломатії знань». Культурні та наукові угоди між націями включали посилення на обмін науковцями, студентами та надання стипендій, як правило, у невеликій кількості. Нарощування потенціалу програм, призначених для країн

із середнім і низьким рівнем доходу, включали стипендії, факультетську мобільність для надання допомоги у вищій освіті та підтримку з точки зору інфраструктури. Сфера та вплив цих заходів відрізнялися залежно від країни.

Це змінилося після закінчення холодної війни, коли економічні фактори стали більше домінуючими, а інституції почали відігравати більш активну роль. За останнє десятиліття міжнародну вищу освіту все більше визнають уряди як важливий чинник національного економічного розвитку, торгівлі та репутації.

Враховуючи масштаби нинішньої глобальної мобільності студентів і співробітників, збільшення кількості філій та міжнародних провайдерів, а також бурхлива конкуренція за міжнародні таланти, як між закладами вищої освіти, так і національними урядами, є драйвером інтернаціоналізації.

Всесвітнє дослідження національних політик, проведене Д. Краціумом [22], показує що лише 11 відсотків країн світу мають офіційну стратегію інтернаціоналізації, більшість з яких було прийнято за останнє десятиліття. Ці стратегії були розроблені переважно країнами з високим рівнем доходу – 75 відсотків членами ОЕСР і дві третини європейськими країнами, з такими програмами, як Erasmus+ та Horizon 2020, що сприяють розвитку регіону та гармонізації систем вищої освіти в цьому регіоні.

Це не означає, що інші країни не вжили заходів для сприяння інтернаціоналізації.

Однак було б помилковим вважати, що національні плани та політика мають спільні обґрунтування та підходи до інтернаціоналізації. Існують відмінності між країнами із вищими, нижчими та середніми доходами щодо політики і практики. Крім того, існують відмінності в явних і неявних політиках і практиках: деякі країни мають добре задокументовані плани, а інші не мають планів, але чітко визначені напрями діяльності [12].

Національна політика охоплює широкий спектр та різноманітність видів діяльності:

– деякі країни зосереджуються на інтернаціоналізації як на експортному товарі;

– деякі зосереджуються на навчанні за кордоном та стипендіальних схемах для власних студентів; інші зосереджуються на іноземних студентах, а інші роблять і те, інше;

– деякі стимулюють інтернаціоналізацію з метою зайняти провідну роль на світовій арені у сфері вищої освіти;

- деякі намагаються розробити більш комплексний підхід для підтримки інтернаціоналізації власної системи вищої освіти, включаючи як мобільність, так і інтернаціоналізацію вдома;

– все частіше вбачається акцент на зміцненні регіонального масштабу;

– декілька країн мають спеціальні програми сприяння двостороннім відносинам з міжнародними партнерами у сфері вищої освіти для своїх закладів.

М'яка сила – важливий елемент в цих планах;

– існують ініціативи для підтримки розвитку людського капіталу в країнах, що розвиваються;

– у деяких контекстах просувається освіта іноземною мовою;

– міжнародна та міжкультурна компетентність також підкреслюється в обмеженій кількості стратегій;

– у деяких випадках є спроба узгодити інтернаціоналізацію та освіту третинного рівня та/або з іншими секторами післясередньої освіти;

– транснаціональні освітні ініціативи можуть підтримуватися національною політикою;

– кілька країн чітко розглядають питання доступу біженців до вищої освіти;

– і, нарешті, декілька країн створили механізми підтримки, щоб допомогти своїм установам інтернаціоналізуватися.

Ці приклади охоплюють лише невелику частку дій міністерств освіти та міністерств закордонних справ, а також такі агентств, як Британська Рада та

DAAD. У кількох у випадках, ініціативи здійснюються на регіональному рівні (ЄС, АСЕАН) або у співпраці з міжнародними організаціями, як ОЕСР, ЮНЕСКО або Світовий банк. Вони мають тенденцію бути в загальних незначних проектах і досить фрагментовано. Лише декілька країн (Німеччина є позитивним прикладом) та регіони (ЄС є яскравим прикладом) мають більш комплексний підхід і практику щодо інтернаціоналізації. Китай і Південно-Східна Азія (АСЕАН) мають приклади національної та регіональної політики з більш стратегічним підходом.

Масовізація вищої освіти і зростання значення вищої освіти та дослідження глобальної економіки знань призвели до зростання уваги до інтернаціоналізації.

Зараз близько п'яти мільйонів студентів навчаються за кордоном, це вдвічі більше, ніж 10 років тому, а прогнози зростуть щонайменше до 8 мільйонів у наступне десятиліття, хоча ця оптимістична оцінка не враховує можливих наслідків Covid-19. Конкуренція серед іноземних студентів загострюється і стала більш глобальною та конкурентоспроможною галуззю. Класичний поділ між країнами відправлення (переважно країни з середнім і низьким рівнем доходу) і країнами-отримувачами (переважно розвинені, англomовні країни, а також Франція та Німеччина) змінюється, і нинішній політичний клімат може прискорити цей процес у найближчі роки.

Мобільність студентів не така однорідна, як може здатися на перший погляд. Існує кілька форм:

- мобільність ступеня: студенти, які здобувають повну освіту або ступені за кордоном (бакалавр, магістр, PhD);
- кредитна мобільність: студенти за кордоном на короткий термін – до одного навчального року та визнання кредитів після повернення до свого домашнього ступеня;

– мобільність сертифікатів: коротше перебування за кордоном для покращення певних навичок, переважно мовної компетенції, без отримання ступеня чи перезарахування.

Більшість ступеневої мобільності все ще має місце від країн з нижчим і середнім рівнем доходу до країн з високим рівнем доходу, хоча останнім часом деякі країни із середнім рівнем доходу стали приймаючими країнами. Кредитна мобільність відбувається здебільшого між країнами з вищими доходами, і особливо в США (програми навчання за кордоном) та в Європі (Erasmus+).

Тривалість кредитної мобільності коливається від шести тижнів до одного року в США і від двох місяців до одного року в Європі. Мобільність сертифікатів є глобальним явищем і різниться по термінах; цифри високі, але чітких даних немає. Ще один ускладнюючий фактор як визнавати студентів подвійних та спільних дипломів та студентів у філіяльних кампусах, програми франшизи та артикуляції, а також онлайн-програми.

Загалом, це основні тенденції студентської мобільності. За останні 50 років, кількість студентів, які працюють за кордоном, подвоюється кожні друге десятиліття. ЮНЕСКО визначив три хвилі зростання: 30-відсоткове зростання між 1975 і 1980 роками; 34-відсоткове зростання між 1989 і 1994 роками; і зростання на 41% між 1999 і 2004 роками [23]. Відтоді це зростання залишалося стабільним. В абсолютному вимірі, зростання з 1963 по 1973 склало з 290 615–593 320. У період між 1975 і 2005 роками кількість подвоюється кожне десятиліття до 2,5 мільйонів у 2005 році. У 2018 році кількість знову подвоїлася до понад 5 мільйонів. Збільшення кількості мобільних студентів відповідає загальному збільшенню кількості студентів у всьому світі.

Основні країни-отримувачі змінилися менше, ніж основні країни-відправники в абсолютних цифрах, США представляли провідну приймаючу країну за цей період 1965–2020 рр., із 100 000 іноземних студентів у 1965 році та до 1 мільйона у 2018 році.

Далі йдуть Франція, Німеччина та Великобританія, дещо змінюючи порядок, а станом на 2000 р. Австралія наблизився до четвірки лідерів [24].

Найбільші країни-відправники демонструють більше коливань. Тоді як у 1965 р. мобільність була переважно у напрямку Північ-Північ, у наступні 20 років домінуючим став потік Південь-Північ, а Китай став провідною країною-відправником у 1985 році за багатьма країнами (при цьому Південна Корея стала другою в 1995 р, Індія в 2005 році). Відтоді Китай, Індія та Південна Корея залишаються головними відправниками країн, хоча у 2020 році ми спостерігаємо сильне зростання для перших двох та сильний спад для Південної Кореї.

Однак слід пам'ятати, що абсолютні цифри не дають повної репрезентативності, оскільки потрібно співвіднести ці числа із загальною кількістю студентів в обох країнах відправлення та отримання. Відсоток іноземних студентів у загальній кількості студентів, наприклад, значно вища у Великобританії та Австралії (приблизно 20 відсотків), ніж у США (приблизно 4 відсотки). І хоча абсолютна кількість іноземних студентів у США зросла, частка світового ринку цієї країни впала з 23% у 2005–17% у 2010 році [25].

Відносно стабільна мобільність від провідних країн-відправників до країн-одержувачів за останні роки останнім часом зазнає змін. Країни-відправники, як-от Китай, Південна Корея, і Малайзія також стають все більш важливими приймаючими країнами разом з іншими, такими як Індія і Росія, ідучи їхніми стопами. Китай уже близький до своєї мети отримання 500 000 іноземних студентів і увійшов до списку п'ятірки країн, які приймають, залишаючись номером один у відправленні студентів за кордон. Канада також близько до лідерства завдяки відкритій імміграційній політиці, нижчим витратам і більш привітному середовищу ніж у сусідніх США. Привабливість таких країн, як Китай, Малайзія та Індія від низьких витрат, підвищення якості освіти, активного просування та привітного середовища.

Сусідні країни з попитом на вищу освіту, а також Африка, є основними цільовими країнами для набору, оскільки країни Півночі є менш доступними.

Зростання міжнародної студентської мобільності продовжуватиметься швидкими темпами. Але ландшафт стає все більш конкурентоспроможним і глобальнішим. У той же час міжнародна студентська індустрія, керована отриманням доходів і м'якою силою, стає все більш ризикованою, особливо враховуючи сильну залежність від невеликої кількості країн, що надсилають. Політична напруженість і політика (наприклад, Brexit), стихійні лиха та кризи в галузі охорони здоров'я (наприклад, коронавірусна пандемія) може також мати значний вплив на національну та місцеву економіку.

Важливим зрушенням в обґрунтуванні студентської мобільності серед національних/місцевих органів влади та інституцій, є поступовий відхід від розгляду його виключно як джерела доходу, щоб зосередитися на аспекті людського капіталу. Це відображається в прагненні збільшити коефіцієнт перебування іноземних студентів. Хоча існує тенденція до обмеження низькокваліфікованої імміграції, уряди, як правило, стимулюють кваліфіковану імміграцію у відповідь на старіння населення та з метою формування навичок для економіки знань. Заходи включають схеми «пошуку роботи» після навчання, які дозволяють іноземним студентам залишатися в країні після закінчення навчання з метою пошуку роботи; упорядкування процедур для отримання студентської візи та дозволів на висококваліфіковану роботу; зміни у натуралізації та законах про постійне резидентство, які враховують кількість років проживання; пом'якшення обмежень на роботу під час навчання за кордоном і після навчання; нові категорії віз, спеціально розроблені для залучення та утримання іноземних студентів; і привілеї для іноземних випускників при доступі до певних візових схем [26]. Канада та Великобританія є яскравими прикладами такої політики.

У всьому світі існує гостра конкуренція за академічний персонал. Наявність міжнародних викладачів у вищих навчальних закладах і системах у всьому світі є важливим виміром вищої освіти в глобальній економіці знань. І все-таки сфера і природа міжнародної мобільності викладачів є досить

маловивченим явищем. Спостерігається відсутність консенсусу щодо того, що визначає «міжнародного» вченого, та установи, які їх набирають, мають різні профілі: з одного боку спектра, елітні дослідницькі університети шукають найбільш затребуваних вчених; з іншого боку, установи або системи, які стикаються з місцевою нестачею викладачів, набирають на регіональному та міжнародному рівні для задоволення своїх основних операційних потреб [27-28].

Програмна мобільність приймає різні форми, найвідомішою є міжнародні галузеві кампуси (IBC), а також освітні міста та центри знань, франчайзингові операції, програми артикуляції та Twinning, а також програми спільних та подвійних дипломів. За винятком IBC, програми мобільності важко визначити кількісно. Після успішного завершення навчальної програми на IBC, студенти зазвичай отримують ступінь іноземного материнського закладу. IBC, на відміну від «франчайзингових» академічних програм, мають університети, як правило, країни з високим рівнем доходу, що дозволяє університету в іншому місці запропонувати свій ступінь або кваліфікацію.

У 2017 році, за даними C-Bert (Cross-Bert Education Research Team 2020), було 263 IBC у 77 країнах, що більш ніж вдвічі більше, ніж двома десятиліттями раніше. Китай обігнав Об'єднані Арабські Емірати і став країною номер один, що приймає IBC.

США, Австралія та Велика Британія є найбільшими «домашніми» країнами, які спонсорують IBC. У IBC у всьому світі навчається приблизно 225 000 студентів – порівняно з понад 5 мільйонами мобільних студентів у всьому світі та 200 мільйонами студентів у світі в цілому.

Мотивація створення та підтримки IBC є складною та різною в різних країнах. Для господарів – а це можуть бути уряди, приватні підприємства, академічні установи, чи, можливо, інші – філії можуть принести престиж іноземного партнера університету, забезпечити доступ студентам там, де є дефіцит місць, утримувати студентів у домашньому кампусі, хто інакше міг би виїхати за кордон на навчання, принести нові ідеї щодо навчальної програми,

управління, навчання або інші інновації, і, особливо у випадку приватних підприємств, заробляти гроші. Домашні університети також мають ряд цілей. У деяких випадках вони бачать їхні філії як засіб набору студентів до домашнього кампусу та створення їх бренду. Багато зосереджені на заробітку. Деякі країни вважають свої ІВС частиною ініціативи «м'якої сили», хоча лише небагато надають значне фінансування, щоб допомогти їм. В деяких випадках, наприклад, філії індійських університетів в Дубаї та Карибському басейні, призначені для обслуговування громад експатріантів. Сяменський університет філія кампуса в Малайзії, що фінансується в основному місцевою китайською громадою є ще однією моделлю для малайзійських китайських студентів.

Використання ІКТ різними способами впливає на інтернаціоналізацію та мобільність. Як і «інтернаціоналізація», «цифровалізація» є загальним трендом, який охоплює широкий спектр діяльності, моделей та підходів. Дистанційна онлайн-освіта є однією з поширених форм розширення та цифровізації моделей відкритих університетів. Дистанційна освіта може мати міжнародним компонентом у тому, що надає доступ до таких програм без витрат фізичної рухливості. Достовірних даних про участь іноземних студентів у програмах дистанційної освіти немає, але складається враження, що вона обмежена.

Масові відкриті онлайн-курси (МООС) – це інша форма, в якій пропонуються курси онлайн, безкоштовно і відкрито для всіх, але без кредитів. За останнє десятиліття, збільшилася кількість МООС, а також кількість міжнародних користувачів і провайдерів, але рівень збереження загалом низький. Хоча потенційно міжнародні на своєму ринку, за охопленням та участю, програми дистанційної освіти та МООС взагалі не розглядається як частина інтернаціоналізації. Інші форми, наприклад і змішане викладання та навчання, в якому студенти можуть взяти участь у своєму курсовому навантаженні з міжнародними партнерами, стають все більш важливими в рамках інтернаціоналізації.

Використовуються такі терміни, як «віртуальна мобільність» або «віртуальні обміни», але все частіше поширеною є концепція «спільного міжнародного онлайн-навчання» (COIL), розробленого за системою Університету штату Нью-Йорк, яка зараз досить широко використовується в усьому світі.

COIL (www.coil.suny.edu) – це інтерактивна модель викладання та навчання, в якій спільні курси, які викладаються в онлайн-режимі викладачами партнерських установ, за активної участі своїх студентів. COIL дозволяє установам розвивати міжнародне та міжкультурне навчання результати для своїх студентів без обмежень фізичної мобільності та пов'язаних коштів, і тому є відносно недорогою, менш елітарною та економічно ефективною формою мобільності.

Це забезпечує мобільність вдома і тепер визнається установами, національними урядами, та регіональними організаціями, наприклад, Європейською комісією, як цінна альтернатива традиційні моделі мобільності.

Зростає попит на «інтернаціоналізацію вдома» та її визнання, в т.ч. інтернаціоналізація навчальних програм, викладання та навчання, а також результати навчання, як також розвиток глобального громадянства. Лише дуже малий відсоток науковців і студентів мають можливість або навіть бажання виїхати за кордон на повну або навіть короткочасну освіту – від 1–5 відсотків у більшості країн світу, 10 відсотків у США, до 20–30 відсотків у таких країнах, як Німеччина та Нідерланди. Для того, щоб залучити всіх студентів до глобального суспільства знань, у якому ми живемо, вищу освіту необхідно інтернаціоналізувати вдома.

На рубежі століть виникла потреба у вищих навчальних закладах відповісти на переконливий заклик до глобально компетентних громадян і професіоналів. Цей імператив вимагає звернення уваги на значну групу немобільних студентів та факультетів. Поняття «інтернаціоналізація вдома»

(ІаН) та «інтернаціоналізація навчальної програми» (ІоС) вийшли на перший план.

Інтернаціоналізація вдома – це цілеспрямована інтеграція міжнародного та міжкультурного вимірів у формальній та неформальній навчальній програмі для всіх студентів у рамках домашнього навчання середовища. [29]

Інтернаціоналізація навчальної програми – це процес включення міжнародного, міжкультурного і глобального вимірів у змісті навчальної програми, а також у результатах навчання, завданнях з оцінювання, методах навчання та допоміжні послуги програми навчання. [30-31]

Все частіше ці два поняття вважаються схожими за змістом і спрямованістю.

За останнє десятиліття встановився зв'язок між інтернаціоналізацією на батьківщині та інтернаціоналізацією за кордоном, а також необхідністю створення більш централізованого, інтегрованого та системного підходу до інтернаціоналізації з метою усунення фрагментації та маргіналізації, що викликало інтерес до «всебічної інтернаціоналізації», що визначається таким чином – зобов'язання та дії, спрямовані на наповнення міжнародним, глобальним та порівняльним змістом та перспективами усі навчальні, дослідницькі та службові місій вищої освіти. Це формує інституційну етику і цінності та стосується всієї вищої освіти.

Хоча менш домінуючий у національній політиці та стратегії, ніж інтернаціоналізація за кордоном, інтернаціоналізація всередині країни стала ключовим стратегічним компонентом політики і практики.

Інтернаціоналізації післядипломної освіти та досліджень, включаючи міжнародне співавторство та інші міжнародні дослідницькі показники, приділяється набагато менше уваги, ніж інтернаціоналізація освіти,

Однак, академічний талант – це дефіцитний товар і процеси патентування, передачі знань та прав інтелектуальної власності потребують більшої підтримки, ніж у минулому. Довгострокове планування науково-

дослідної інфраструктури збільшило дослідницький потенціал, розробку нових дослідницьких платформ та кращу координацію між дослідницькими підрозділами, які потребують більшої стратегічної зосередженості на розвитку потенціалу та політиці і системі міжнародних досліджень. Зростання фінансування міжнародних досліджень, патентів, публікації та цитування вимагає зміцнення дослідницьких груп на глобальному рівні. Бібліометричний аналіз дає докази посилення наукової співпраці з міжнародною спільнотою. Талановиті докторанти та науковці – людський капітал, на якому базуються дослідження, розробки та інновації. Домінування англійської як *lingua franca* в дослідженнях є повсюдним [32].

Усе це – разом із підвищеною увагою до міжнародних рейтингів та ролі, яку вони грають у дослідженнях – пояснює, чому останніми роками приділяється більше уваги розробці національних та інституційних стратегій інтернаціоналізації досліджень [33-35].

Дедалі більшою проблемою є питання експортного контролю: захист від нелегального експорту знань та досвіду. Національні уряди приділяють більше, ніж у минулому увагу економічним і політичним факторам, управління ризиками та етичним проблемам міжнародних операцій та обмінам, що здійснюються в університетах та між ними. Потенційні ризики експортного контролю можуть суперечити принципам міжнародного наукового співробітництва, особливо в таких важливих сферах, як здоров'я, безпека, енергетика, клімат і навколишнє середовище.

Міркування експортного контролю можуть все більше впливати на мобільність студентів, науковців та програми.

Нарешті, на національному та регіональному рівні встановлюються положення про охорону досліджень для забезпечення етичного нагляду за дослідженнями та участю в них людей. Протоколи можуть не бути узгодженими, створюючи додаткові бар'єри для міжнародного співробітництва в галузі досліджень.

Беручи до уваги ці проблеми, інтернаціоналізація досліджень виявилась суттєвою, як це показала поточна пандемія COVID-19, і деякі перші ознаки свідчать про те, що дослідницька співпраця не припинилася, а збільшилася, навіть між Сполученими Штатами Америки та Китаєм, хоча з меншим залученням вчених з країн, що розвиваються [37].

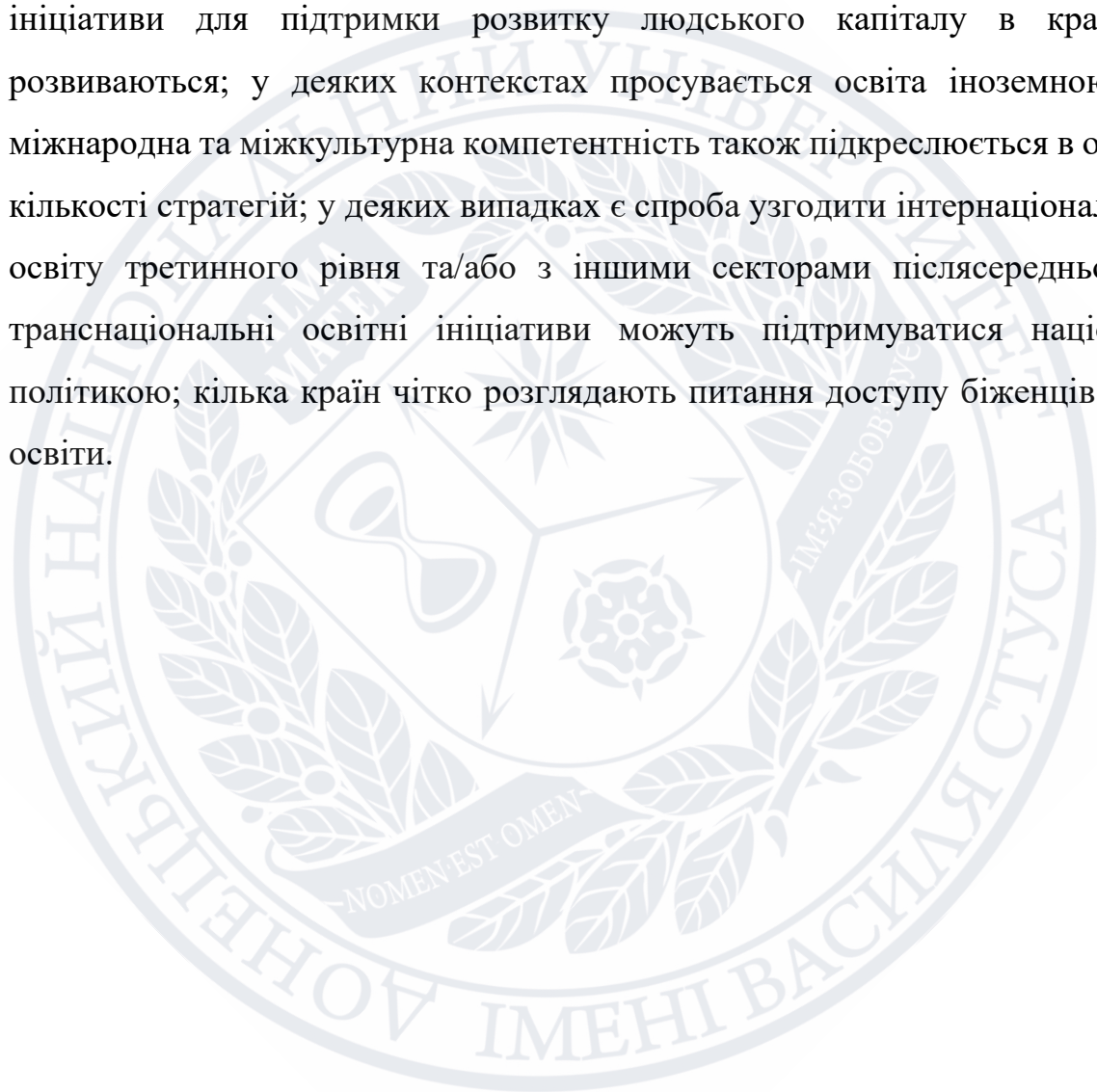
Висновки до першого розділу

Інтернаціоналізацію слід розглядати в ширшому контексті зміни ролі і становища вищої освіти у світі.

Підсумковими характеристиками інтернаціоналізації за останні 30 років є: зосередження уваги на інтернаціоналізації за кордоном, ніж на інтернаціоналізації вдома; політика університетів і урядів є більш фрагментованою і маргінальною, ніж стратегічною і комплексною; – приносить користь невеликій, елітній групі студентів, викладачів та установ, а не прагне глобальних та міжкультурних результатів для всіх; все більше приділяється увага економічним мотивам; все більше керується національними, регіональними та глобальними рейтингами; узгодження між міжнародними вимірами трьох основних функцій вищої освіти: освіта, дослідження та служіння суспільству, є слабким; насамперед пріоритетним є стратегічний вибір і спрямованість вищих навчальних закладів, але також пріоритет національних урядів; збільшення комерціалізації та залучення комерційних компаній у всіх аспектах міжнародного порядку денного вищої освіти.

Національна політика охоплює широкий спектр та різноманітність видів діяльності: деякі країни зосереджуються на інтернаціоналізації як на експортному товарі; деякі зосереджуються на навчанні за кордоном та стипендіальних схемах для власних студентів; інші зосереджуються на іноземних студентах, а інші роблять і те, інше; деякі стимулюють інтернаціоналізацію з метою зайняти провідну роль на світовій арені у сфері вищої освіти; деякі намагаються розробити більш комплексний підхід для

підтримки інтернаціоналізації власної системи вищої освіти, включаючи як мобільність, так і інтернаціоналізацію вдома; все частіше вбачається акцент на зміцненні регіонального масштабу; декілька країн мають спеціальні програми сприяння двостороннім відносинам з міжнародними партнерами у сфері вищої освіти для своїх закладів. М'яка сила – важливий елемент в цих планах; існують ініціативи для підтримки розвитку людського капіталу в країнах, що розвиваються; у деяких контекстах просувається освіта іноземною мовою; міжнародна та міжкультурна компетентність також підкреслюється в обмеженій кількості стратегій; у деяких випадках є спроба узгодити інтернаціоналізацію та освіту третинного рівня та/або з іншими секторами післясередньої освіти; транснаціональні освітні ініціативи можуть підтримуватися національною політикою; кілька країн чітко розглядають питання доступу біженців до вищої освіти.

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРАКТИКИ ЗАСТОСУВАННЯ СТРАТЕГІЧНОГО ПІДХОДУ ДО ПРОБЛЕМ УПРАВЛІННЯ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЄЮ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

2.1. Вплив глобальний рейтингів університетів на інтернаціоналізацію вищої освіти

Глобалізація та інтернаціоналізація вищої освіти, безсумнівно, сприяли появі головних світових рейтингів університетів, які розуміються як «міжнародне порівняння ефективності та репутації інституції» [41-42]. Перша ініціатива, відома як Академічний рейтинг світових університетів (ARWU) або Шанхайський рейтинг, була опублікована в 2003 році Центром університетів світового класу університету Цзяо Тун. Його запуск став прикладом для багатьох наслідувачів і помітно вплинув на розвиток цієї галузі. Через рік (2004) на основі співпраці THE з Quacquarelli-Symonds (QS), яка тривала до 2009 року (відомий як рейтинг THE-QS), був опублікований рейтинг Times Higher Education World University Ranking (рейтинг THE). У 2010 році THE почала співпрацювати з Thomas Reuters і докорінно змінила свою методологію, а QS створила власну систему рейтингу університетів, відому як QS World University Ranking (рейтинг QS). Для трохи більше половини (52%) учасників опитування Європейської асоціації університетів (EUA) щодо рейтингів та інституційних стратегій найвпливовішим є рейтинг QS, за ним йдуть рейтинг THE (50%) і ARWU (48%) [42]. Але у відповідь на методологічну критику цих початкових ініціатив деякі наднаціональні організації почали сприяти створенню альтернативних систем рейтингу. ЄС спонсорував запуск європейського багатовимірного рейтингу, широко відомого як U-Multirank, який був розроблений для забезпечення більшої прозорості європейської вищої освіти, пропонуючи детальну інформацію про конкретні інституційні профілі та результати діяльності.

Таблиця 2.1 - Методологічні розробки ARWU, рейтингу THE та QS та U-Multirank з акцентом на категорії та показники, пов'язані з інтернаціоналізацією вищої освіти [43-52]

	Категорія	Індикатори	Вага
ARWU 2017	1. Якість освіти	Випускники закладу, які отримали Нобелівські премії та Галузеві медалі	10%
	2. Якість академічного персоналу	Співробітники установи, які отримали Нобелівські премії та Галузеві медалі (20%) Високо цитовані дослідники в 21 широкій предметній категорії (20%)	40%
	3. Результати досліджень	Статті, опубліковані в Nature and Science (20%) Статті, проіндексовані в розширеному індексі наукового цитування (SCIE) та індексі цитування соціальних наук (SSCI) (20%)	40%
	4. Досягнення	Академічна успішність навчального закладу на душу населення (тобто еквівалент повного робочого часу академічний персонал – внутрішній та міжнародний; без різниці)	10%
THE 2018	1. Викладання	Опитування репутації (15%) Співвідношення персоналу та студентів (4,5%) Співвідношення докторантів та бакалаврів (2,25%) Співвідношення докторів та академічного персоналу (6%) Інституційний дохід (2,25%)	30%
	2. Дослідження	Опитування репутації (18%) Дохід від досліджень (6%) Продуктивність досліджень (6%)	30%
	3. Цитування	/	30%
	4. Міжнародний вимір	Співвідношення міжнародного та внутрішнього студентів (2,5%) Співвідношення міжнародного та внутрішнього персоналу (2,5%) Міжнародне співробітництво (2,5%)	7,5%
	5. Галузевий дохід	/	2,5%
QS 2018	1. Академічна репутація	Академічна репутація від Global Survey	40%
	2. Репутація у роботодавців	Репутація роботодавця від Global Survey	10%
	3. Співвідношення «академічний	Співвідношення викладачів і студентів	20%

	персонал/кількість студентів»		
	4.Цитування на кожного академічного співробітника	Цитування Scopus на одного академічного співробітника	20%
	5.Частка міжнародного академічного персоналу	Частка міжнародного академічного персоналу	5%
	6. Частка міжнародних студентів	Частка іноземних студентів	5%
U-Multi-rank 2017	1. Викладання та навчання	Повний список індикаторів, що представляють кожну категорію (U-Multirank, 2018): Міжнародна орієнтація – показники: Міжнародна спрямованість програм бакалавра Міжнародна спрямованість магістерських програм Можливості навчання за кордоном Міжнародні докторські ступені Міжнародні спільні видання Міжнародні дослідницькі гранти Програми бакалаврату іноземною мовою Студентська мобільність Міжнародний академічний персонал Міжнародні докторські ступені Міжнародні спільні видання Магістерські програми іноземною мовою Програма міжнародної орієнтації Довгі програми першого ступеня з іноземної мови	/
	2. Дослідження		
	3. Міжнародна орієнтація		
	4. Регіональна залученість		
	5. Трансфер знань		

Як показано в таблиці 2.1, відібрані рейтинги відрізняються за методологічним дизайном і, отже, за використанням конкретних категорій та показників ефективності, які становлять кожну категорію. За словами Ашера та Савіно [53], «основні світові системи рейтингу не мають жодного зв'язку одна з одною, використовуючи дуже різні індикатори та коефіцієнти для визначення міри якості». Таблиця 2.1 також показує, що рейтинг THE, QS ranking та U-

Multirank включають категорії та відповідні показники, пов'язані з інтернаціоналізацією вищої освіти.

ARWU лише опосередковано посиляється на міжнародний елемент університетів. Ці компоненти включені в категорію інституційної ефективності, яка враховує еквівалент повної зайнятості академічного персоналу, але не робить відмінності між іноземним і вітчизняним академічним персоналом. Однак загальна вага, прикріплена до цієї категорії, становить лише одну десяту від підсумкового рейтингового балу, і, в порівнянні з деякими іншими категоріями, які використовуються ARWU (наприклад, якість викладачів або результати досліджень — кожна 40% підсумкового рейтингового бала), має досить незначного значення.

На відміну від ARWU, рейтинг THE включає міжнародний світогляд університетів серед п'яти основних категорій. Його вага набагато слабша (7,5% загалом), ніж більшість інших чотирьох, хоча з останніми методологічними оновленнями його загальний зважений бал був більш рівномірно розподілений між показниками ефективності іноземних студентів і співробітників (тобто міжнародні студенти та співвідношення персоналу) та міжнародне співробітництво (по 2,5%). Рейтинг QS також відноситься до співвідношення іноземних студентів і викладачів як двох основних категорій, які разом становлять 10% підсумкового рейтингу. Показники ефективності, що представляють ці дві категорії, — це частка міжнародних студентів і викладачів (по 5%), але знову ж таки, їх значення є досить обмеженим порівняно з деякими іншими категоріями для рейтингу університетів.

Що стосується U-Multirank, 14 показників становлять категорію міжнародної орієнтації вищих навчальних закладів і стосуються діяльності інституційної інтернаціоналізації (наприклад, навчання за кордоном, мобільність студентів), міжнародного академічного персоналу, міжнародної орієнтації програм бакалаврату та магістра або докторських ступенів, спільні публікації, дослідницькі гранти тощо. На відміну від переважної зосередженості як

рейтингів THE, так і рейтингів QS на частці іноземних студентів та викладачів (або публікацій у співавторстві у випадку рейтингу THE), він використовує показники, пов'язані з мобільністю студентів, а також міжнародна спрямованість навчальних програм, використання іноземної (англійської) мови тощо.

Тим не менш, наведене вище обговорення показує, що порівняно з іншими категоріями рейтингу, такими як дослідження, викладання або цитування, категорія та відповідні показники інтернаціоналізації вищої освіти становлять лише максимум одну десяту загальної оцінки (7,5% у випадку рейтингу THE та 10% у разі рейтингу QS). Виняток становлять U-Multirank, який не «вимірює» кількісно вагу, надану окремим показникам, і ARWU, в якому інтернаціоналізація сама по собі не відіграє ролі, головним чином через її зосередженість на результатах інституційних досліджень.

Нещодавно відбувся запуск різних міжнародних рейтингових ініціатив, які зосереджені виключно на міжнародному елементі університетів. У 2014 році журнал THE почав публікувати список 100 найбільш міжнародних університетів світу, спираючись на дані рейтингу THE та його показники ефективності щодо співвідношення між міжнародними та внутрішніми студентами та персоналом, а також міжнародне співробітництво в категорії «Міжнародний погляд». У 2017 році THE почав використовувати дані дослідження академічної репутації, щоб оцінити 150 найбільш міжнародних університетів світу, тоді як у 2018 році кількість університетів, включених до цього рейтингу, зросла до 200. Три університети з найвищим рейтингом знаходяться у відносно невеликих країнах, таких як Швейцарія, Гонконг та Сінгапур. З самого початку два швейцарські університети (ETH Zürich – Швейцарський федеральний технологічний інститут Цюриха та École Polytechnique Fédérale de Lausanne) посідали дві провідні позиції. Обидва мають найвищу середню частку міжнародного персоналу та міжнародних публікацій у співавторстві (по 62%), що відображає той факт, що розмір окремих систем вищої освіти не зменшує приплив іноземних студентів та академічного персоналу.

QS також розробив університетську рейтингову систему для інтернаціоналізації, відому як QS Stars. Вона відрізняється від рейтингової системи: у той час як рейтинг порівнює заклади і запитує «хто найкращий?», рейтинг запитує «хто в чому добре?» і оцінює роботу інституції за набором стандартів, виставляючи бали кожній категорії та загальній оцінці. Для вимірювання прогресу на шляху до інтернаціоналізації QS stars використовує сім критеріїв: інституційне дослідницьке співробітництво (50 балів), міжнародні викладачі та студенти (по 20 балів), міжнародна підтримка студентів – релігійні об'єкти (10 балів), студенти, що в'їжджають та виїжджають з обміну (20 балів кожен).) та міжнародне різноманіття (10 балів).

За кожним критерієм максимальна кількість балів нараховується, якщо заклад відповідає наступним умовам: співпраця з 50 і більше університетами, які входять до рейтингу QS; 25% або більше іноземних студентів або 20% або більше іноземних співробітників; одне або кілька місць для сповідання трьох або більше основних релігій; 2% або більше студентів, які приїжджають або виїжджають із загальної кількості студентів і принаймні 50 національностей у загальному популяції студентів .

У 2018 році три лідируючі позиції посіли Ольборгський університет в Данії (5 зірок), Університет Ейма Шамса в Єгипті (4 зірки) і Казахський національний університет імені Аль-Фарабі в Казахстані (5 зірок), а також увійшли до десятки «найкращих» закладів чотири університети з англomовних країн також були включені – три базуються у Великобританії та один в Австралії.

Однак «неможливо скласти остаточний список «наїефективніших» університетів світу з точки зору міжнародної орієнтації, оскільки не доступна повна база даних про результати діяльності інституцій у різних сферах інтернаціоналізації». Щоб подолати це обмеження, U-Multirank опублікував у 2015 році готовий рейтинг міжнародної орієнтації університетів, який включав показники мобільності студентів, міжнародного академічного персоналу, міжнародні спільні публікації та міжнародні докторські ступені. На відміну від

рейтингу найбільш міжнародних університетів світу або системи рейтингу QS Stars щодо інтернаціоналізації, які збирають інформацію про частку іноземних студентів і викладачів (або про міжнародне співробітництво у випадку рейтингу THE), U-Multirank також стосується інших аспектів інтернаціоналізації та розглядає різні типи вищих навчальних закладів (наприклад, бізнес-школи, спеціалізовані університети, технічно орієнтовані заклади тощо).

Де Віт звертає увагу на наступне: «У майбутньому все більше університетів посилятимуться у своїх місії та політиці [...], що вони є міжнародним університетом, без чіткого пояснення, що вони мають на увазі під цим». У своїй політиці та стратегії інтернаціоналізації вони (досі) переважно зосереджуються на вимірі інтернаціоналізації «за кордоном», у якому набір талановитих іноземних студентів і науковців, створення філіальних кампусів за кордоном, розвиток програм спільних та подвійних дипломів тощо [10].

У цьому відношенні Ботвелл зазначає [54], що американські університети зазвичай сприяють міжнародній співпраці з університетами з-за кордону, тоді як деякі азіатські університети, такі як Університет Гонконгу, прагнуть стати «глобальним університетом Азії» шляхом збільшення кількості вихідних тимчасово мобільних студентів. У багатьох азіатських країнах англійська мова не є основною мовою навчання, і замість набору іноземних студентів, які навчаються на денній формі, вони в першу чергу підтримують короткострокові обміни студентами. Таким чином, QS запровадив окремий рейтинг під назвою QS University Rankings: Asia, який розрізняє частку студентів, які приїжджають та виїжджають за обміном (по 2,5% від загальної оцінки кожного), а також частку іноземних студентів або академічного персоналу. Тим не менш, Де Віт [10] зазначає, що така зосередженість на інтернаціоналізації «за кордоном» свідчить про те, що (занадто) багато вищих навчальних закладів все ще сприймають інтернаціоналізацію як групу непов'язаних і фрагментованих видів діяльності, хоча це також означає «підготовку випускників до мають міжнародні знання та

міжкультурні навички, здатні жити та працювати в більш різноманітних за культурою спільнотах як вдома, так і за кордоном» [2].

2.2. Аналіз світових трендів інтернаціоналізації вищої освіти

Міжнародна студентська мобільність формується складною взаємодією національних контекстів, зовнішніх факторів, інституційних характеристик та індивідуальних уподобань. Величезний вплив зовнішніх факторів сформували моделі глобальної мобільності талантів.

У рамках «трьох хвиль міжнародної студентської мобільності» проаналізуємо, як зовнішні події вплинули на вибір і переваги глобально мобільних студентів.

Хвиля I була сформована терористичними атаками 2001 року, в результаті чого Сполучені Штати втратили свою привабливість як країна для іноземних студентів у альтернативні напрямки, такі як Австралія, Канада та Великобританія.

Хвиля II була спровокована світовою фінансовою рецесією у 2008 році і спонукала багато університетів США активізуватися у наборі іноземних студентів.

Новий політичний порядок визначив хвилю III у 2016 році після Brexit та президентських виборів у США. Зокрема, антиіммігрантська риторика та політика в США створили багато перцепційних та реальних бар'єрів для вищих навчальних закладів у залученні світових талантів.

Зараз COVID-19 впливає на глобальні системи вищої освіти в усьому світі та створює нові бар'єри для мобільності студентів. У той же час, майбутнє візової та імміграційної політики США та Великобританії може стати більш привітним порівняно з попередніми чотирма роками. Цей збіг невизначеності COVID-19 і політичного перезавантаження свідчить про те, що ми знаходимося на початку четвертої хвилі міжнародної мобільності.

Економічна невизначеність, спричинена пандемією, змінює шляхи майбутніх студентів і спонукає до розгляду альтернатив.

Згідно з опитуванням приймальної ради Graduate Management Admission Council серед майбутніх іноземних студентів, які розглядають можливість вступу на програму менеджменту магістратури у 2021 році, двоє з трьох (71%) не змінювали свої початкові плани.

Тим не менш, 17% були готові розглянути бізнес-школу ближче до дому, а 14% були готові прийняти онлайн-навчання. Ці дані свідчать про потенційне зростання регіональної мобільності та запровадження онлайн або навіть змішаних моделей навчання для частини майбутніх іноземних студентів.

Чверть респондентів (24%) в опитуванні вказали, що вони, швидше за все, здобудуть вищу освіту з менеджменту в США, якщо Байдена буде обрано президентом.

У Великобританії студенти Європейського Союзу, які починають новий курс після серпня 2021 року, більше не матимуть права на отримання статусу оплати як резиденти. У своїх зусиллях продовжувати залучати таланти зі всього світу, уряд Великобританії створює шляхи для освіти та працює з імміграційною системою, що базується на балах. Нова система буде однаково ставитися до громадян ЄС та інших країн.

Зокрема, Graduate Route дозволить іноземним студентам залишатися у Великобританії та працювати на будь-якому рівні кваліфікації протягом двох років після завершення навчання. Навпаки, у 2012 році Великобританія скасувала права на роботу після навчання, що вплинуло на її конкурентоспроможність як напрямку для сегмента іноземних студентів, які шукають можливості для кар'єрного зростання як частину своєї мотивації навчатися за кордоном.

Зміни візової та імміграційної політики в США та Великобританії, ймовірно, з часом стануть більш привітними. Цей зсув є зворотним від того, що викликало третю хвилю в 2016 році.

Потенційні іноземні студенти можуть оцінити ці напрямки більш прихильно, і, як наслідок, це може мати дію, посилюючу конкуренцію за набір іноземних студентів.

Загалом, невизначеність COVID-19 у поєднанні з політичними змінами в США та Великобританії свідчать про початок четвертої хвилі міжнародної мобільності. У той час як COVID-19 уповільнює мобільність студентів, нова візова та імміграційна політика в двох найбільших міжнародних студентських напрямках може прискорити мобільність до США та Великобританії.

З точки зору майбутніх студентів, цей мінливий контекст може вплинути на їхні уподобання та подорожі. У цьому контексті для вищих навчальних закладів ще важливіше відстежувати зміну ландшафту та подвоїти увагу на залученні та утриманні світових талантів. За даними ОЕСР, кількість студентів, які навчаються за кордоном, зросла з 0,8 мільйона в 1970-х роках до 4,6 мільйона в даний час. Але потоки студентської мобільності також демонструють глобальні дисбаланси, оскільки країни та установи, які широко використовують англійську мову як мову, приваблюють найвищу частку іноземних студентів та викладачів і часто займають найвищі позиції у світових рейтингах університетів.

За останні три десятиліття міжнародна вища освіта (ІНЕ) стала важливим центром у національних та інституційних стратегіях. Охоплюючи цілу низку видів діяльності, як-от мобільність, спільні дослідження та транснаціональну освіту, вона посирила конкуренцію в цьому секторі, яка зараз посилюється в контексті пандемії COVID-19. У цьому контексті як ніколи важливо посправжньому зрозуміти ландшафт ІНЕ.

Знання того, хто є основними глобальними гравцями і чому, може допомогти іншим країнам подолати виклик. Проте більшість аналізів ІНЕ розглядає «ключових гравців» з певної точки зору – аналізуючи успіх на основі обсягу. Цей підхід просто відображає загальний розмір країни і означає, що одні й ті ж країни часто вважаються найкращими – наприклад, США, Великобританія, Австралія та Китай.

Однак важливо визнати, що це не єдиний показник ефективності ІНЕ країни. Використовуючи для прикладу мобільність студентів – найбільшу та найшвидше зростаючу форму ІНЕ – ми можемо проаналізувати дані, використовуючи альтернативний, по-справжньому порівняльний показник успіху: частку студентів, яку країни надсилають та отримують. Перегляд даних через цю альтернативну лінзу виділяє інших «ключових гравців» у мобільності студентів – і викликає запитання про те, що ми можемо навчитися з їхньої роботи.

«Великі гравці» у студентській мобільності — це не лише ті, хто має найбільшу чисельність населення

У студентської мобільності є дві сторони. Перший – це вхідний потік іноземних студентів, який вимірює кількість студентів вищої освіти з-за кордону, які навчаються в кожній країні. На наведеній нижче діаграмі показано 10 найбільших одержувачів іноземних студентів з точки зору обсягу порівняно з часткою студентів, на яку це припадає. Порівняння цієї статистики показує зовсім іншу картину багатьох ключових гравців. Хоча США є лідерами за обсягом, вони є одними з найслабших з топ-10 з точки зору пропорцій. Навпаки, у Великобританії та Австралії є відносно високі показники приїжджих студентів і хороші результати щодо кількості студентів.

Цей альтернативний показник також показує іншу картину, якщо дивитися на справжні топ-10 для визначення пропорцій, показаних на малюнку 2.2 нижче.

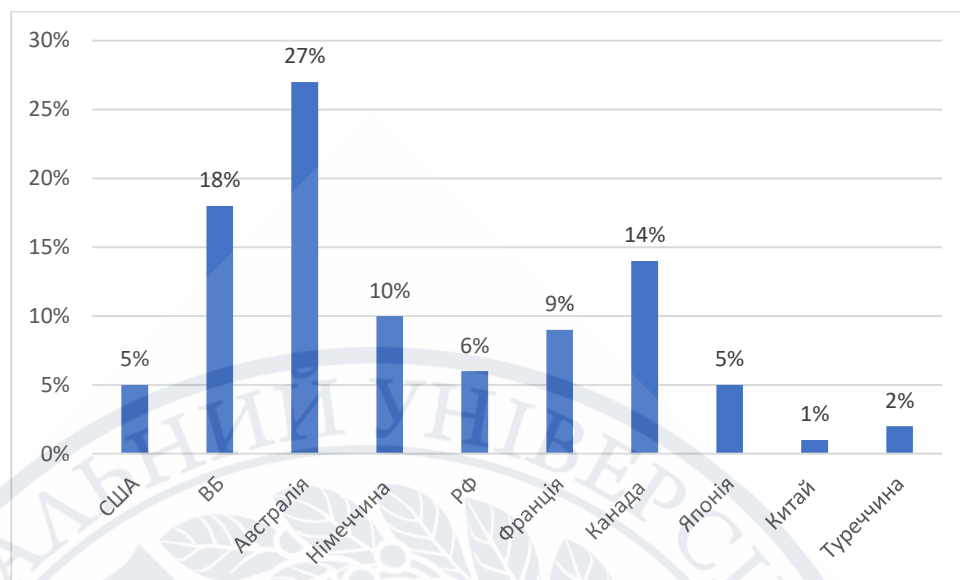

Рис. 2.1. Топ-10 країн для в'їзної мобільності за обсягом [55]

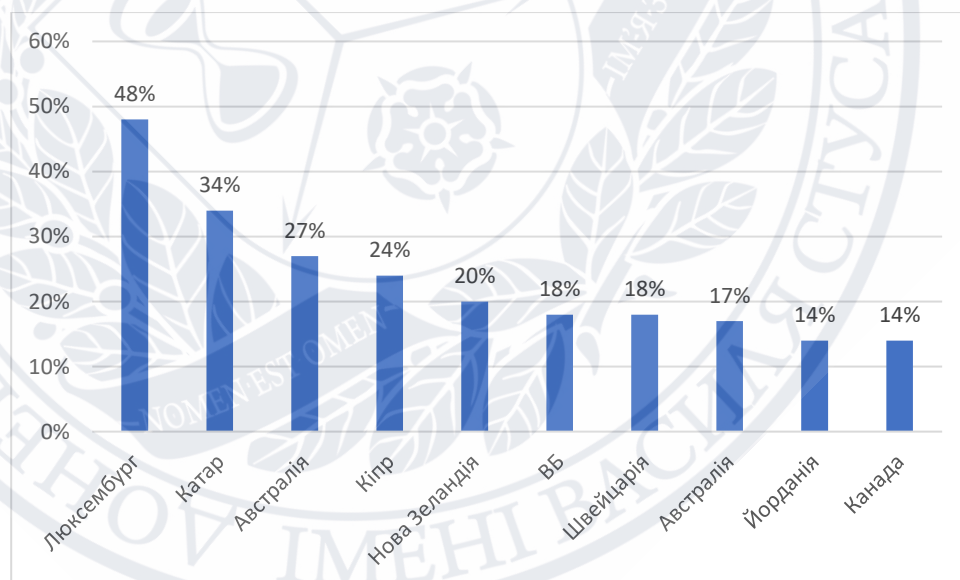

Рис. 2.2 Топ-10 країн щодо в'їзної мобільності за часткою по відношенню до вітчизняних студентів

Люксембург, як приклад, комфортно тримає статус країни з найвищою часткою приїжджих студентів, що становить майже половину населення вищих

навчальних закладів. Швидкий пошук показує, що університети цієї країни відомі тим, що пропонують багатомовні програми французькою, німецькою та англійською мовами, а кілька магістерських та докторських програм викладаються повністю англійською мовою. Крім того, Люксембурзький університет часто займає перше місце у світовому рейтингу університетів за «міжнародним світоглядом», що свідчить про атмосферу привітання для студентської мобільності.

Виїзна мобільність – або відправка студентів у міжнародні місця – це другий вимір мобільності студентів. Як показано на рисунку 2.3, цей показник також показує значні відмінності між тими, хто виглядає сильним порівняно з пропорційним порівнянням. Китай, безумовно, є найбільшим відправником іноземних студентів за обсягом, за ним йде Індія. Обидві країни є визнаними з точки зору студентської мобільності завдяки таким обсягам, але це переважно відображає чисельність населення кожної країни. Погляд на те, яку частку студентів вищих навчальних закладів представляють ці томи, привертає увагу інших країн.

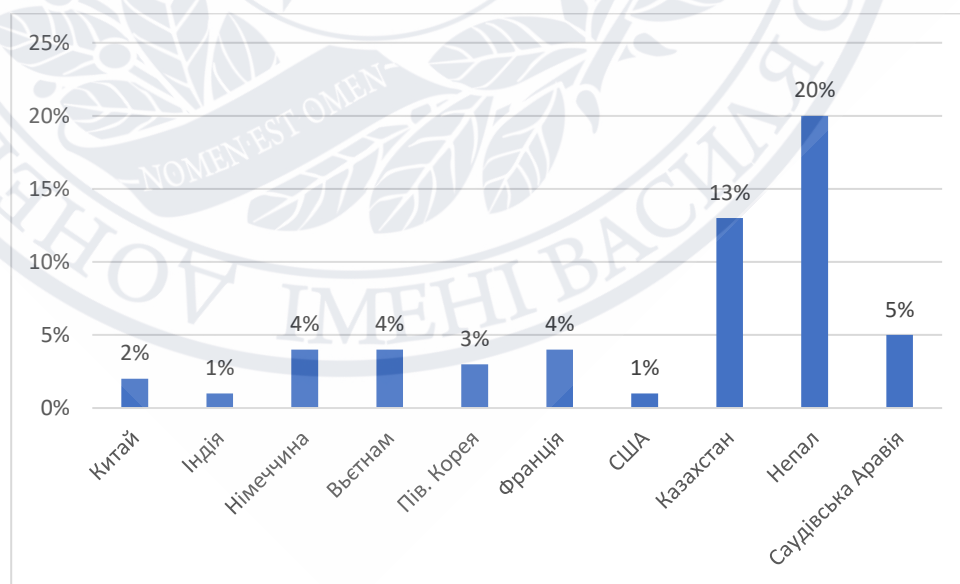

Рис. 2.3. Топ-10 країн для виїзної мобільності за обсягом

Відомими країнами походження іноземних студентів з високими частками є Непал (20%) і Казахстан (13%). Як і раніше, погляд на ці «несподівані» країни дає деяке корисне розуміння. Високі показники Непалу обумовлені двома ключовими факторами: по-перше, лише 1% вищих навчальних закладів країни пропонують програми післядипломної освіти, а по-друге, вплив землетрусу 2015 року та його наслідків створили більший попит і доступність виїзного навчання. На відміну від цього, вихідна мобільність є основним напрямком стратегії інтернаціоналізації Казахстану, при цьому легкість мобільності в певні країни сприяє цьому (особливо в інших регіонах регіону, де Російська Федерація є найпопулярнішим напрямком через близькість, культурні та мовні зв'язки, ціни та якість закладів і простота вступу). Тим не менш, останнім часом спостерігається збільшення кількості бажаючих навчатися на Заході, не в останню чергу через вступ Казахстану до Європейського простору вищої освіти, що створює можливість для таких країн, як Велика Британія, залучати студентів, які зазвичай прив'язані до своєї країни.

Таким чином, інші країни можуть багато чому навчитися в цих країн, ставлячи такі запитання, як привабливість даної країни для майбутніх іноземних студентів, які системи чи інші можливості існують для того, щоб студенти могли подорожувати до/з цієї країни, і який оптимальний баланс між вітчизняними та іноземними студентами.

2.3. Стан інтернаціоналізації вищої освіти України

Сучасний період політики модернізації національної вищої освіти в контексті інтеграції до Європейського простору вищої освіти та Європейського дослідницького простору розпочато у 2014 р. Прийняття Закону України «Про вищу освіту», Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність», підписання Угоди про Асоціацію між Україною та Європейським Союзом підтвердили європейський вектор розвитку вищої освіти. Упродовж останніх

років значно активізувалася міжнародна співпраця в освіті та науці, зростає відкритість інноваціям.

Угода про Асоціацію між Україною та Європейським Союзом передбачає прогрес у візовому діалозі, підтримку мобільності працівників та міжнародної академічної мобільності, що є найбільш поширеною та доступною формою інтернаціоналізації у світі та Україні.

У 2011–2015 рр. розвитку мобільності в Україні сприяло прийняття відповідних політичних рішень і низки законодавчих актів. У Законі України «Про вищу освіту» (2014) надано визначення академічної мобільності: «можливість учасників освітнього процесу навчатися, викладати, стажуватися чи проводити наукову діяльність в іншому вищому навчальному закладі (науковій установі) на території України чи поза її межами» [56].

Слід зазначити, що Україна має збалансовані показники щодо вхідної та вихідної мобільності з різницею менше 1% (враховується мобільність у межах Європейського простору вищої освіти). Кількість студентів, що беруть участь у програмах мобільності, знаходиться в межах 5–10 тис. осіб на рік, тобто 0,5–1,0% від контингенту студентів ЗВО (університетів, академій), що раніше відносилися до III–IV рівнів акредитації, денної форми навчання, студенти ЗВО (коледжів), що відносилися до I–II рівнів акредитації, студенти заочного відділення участі в програмах мобільності практично не беруть [56].

Основними перешкодами для мобільності студентів у світі та Україні є: недостатнє / відсутнє фінансування; невизнання ступенів / дипломів; незадовільний рівень володіння іноземною мовою; невідповідні освітні програми / організація навчання; правові питання; відсутність інформації та заохочення; особисті проблеми студентів.

Дуже низьким є ступінь залучення наукових і науково-педагогічних працівників у міжнародне співробітництво, незначна частка тих, хто вчився чи працював за кордоном, а також мала кількість власників закордонних наукових ступенів. «Україна тривалий час залишається країною, що переважно експортує

працівників вищої наукової кваліфікації. Велика частка неповернення власників закордонних наукових ступенів – як більш молоді, освічені, продуктивної та активної в міжнародному співробітництві групи – є суттєвим викликом для освітнього, наукового, інноваційного та суспільного розвитку України» [56].

Професори і викладачі закладів вищої освіти України вкрай недостатньо представлені у світовому освітньому просторі як науковці. Заклади вищої освіти України практично не представлені або мають дуже низький індивідуальний статус у провідних міжнародних рейтингах.

Двостороння співпраця у сфері освіти і науки із зарубіжними країнами здійснюється відповідно до міжнародних угод, протоколів та меморандумів. Значну роль в інтернаціоналізації вищої освіти відіграють програми ЄС.

Україна приєдналася до участі в конкурсах Програми ЄС Темпус 29 квітня 1993 р. У той час фокус Програми Темпус був зосереджений на вдосконаленні системи управління закладів, оновлення та розроблення нових освітніх програм та підготовку викладачів. За цей час українські університети продемонстрували прихильність реформам і стійкий інтерес до розвитку та впровадженню нових підходів до вищої освіти. У межах Програми з 1994 по 2014 роки в Україні було профінансовано понад 300 проектів. Понад 89 млн євро було інвестовано ЄС в Україну за 20 років дії Програми в Україні.

З 2009 р. розпочав свою діяльність Національний Темпус-офіс в Україні, який відповідає за ефективне впровадження Програми у взаємодії з Виконавчим агентством з питань освіти, аудіовізуальних засобів та культури, Представництвом Європейського Союзу в Україні, Міністерством освіти і науки та Генеральним Директоратом Європейської Комісії з питань освіти та культури.

«За підтримки Міністерства освіти і науки України розпочала діяльність Національна команда експертів з реформування вищої освіти – ініціатива Європейської Комісії з метою залучення значущого експертного досвіду, здатного прискорити досягнення цілей Лісабонського та Болонського процесів у

світлі національних потреб і прагнень щодо модернізації систем вищої освіти» [56].

Після успішної реалізації програм Темпус, Еразмус Мундус, Навчання впродовж життя та інших програм ЄС розпочав запровадження нової програми Еразмус+ у сфері освіти, професійної підготовки, молоді та спорту на період 2014–2020 рр., яка відкрила багато нових можливостей для України як країни-партнера Програми для співпраці та обміну досвідом і кращими практиками.

Незважаючи на активну участь закладів вищої освіти та науко-дослідницьких інституцій у міжнародних освітніх та дослідницьких проектах, інтернаціоналізація української вищої освіти ще не стала пріоритетним напрямом державної політики. Про це свідчить, насамперед, той факт, що у «Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 рр.» серед стратегічних напрямів розвитку освіти інтернаціоналізація та розвиток міжнародного співробітництва не згадуються, так само, як вони не згадуються і серед переліку основних проблем, викликів і ризиків вітчизняної освіти. Міжнародне співробітництво фігурує лише як останній – 12 пункт у розділі III, присвяченому механізмам реалізації Національної стратегії розвитку освіти. Але і тут його покликання тлумачиться дещо абстрактно – «забезпечити інтеграцію національної системи освіти в міжнародний освітній простір» [56].

І хоча у новому Законі України «Про вищу освіту» (2014) міжнародна інтеграція та інтеграція системи вищої освіти України до Європейського простору вищої освіти, за умови збереження та розвитку досягнень і прогресивних традицій національної вищої освіти, належить до основних принципів, на яких ґрунтується державна політика у сфері вищої освіти, а розділ XIII присвячений міжнародному співробітництву, поняття «міжнародне співробітництво», «міжнародна інтеграція», «інтернаціоналізація» не включені у статті 1 до переліку основних термінів і в Законі за межами названих підрозділів практично не вживаються, а поняття «інтернаціоналізація» взагалі відсутнє. Недостатність уваги до проблем інтернаціоналізації вищої освіти на державному

рівні, як у його стратегічному вимірі, так і у плані реалізації навіть визначених стратегічних настанов, обертається недостатньою розвиненістю самого цього процесу [56].

В останні два-три роки вимога інтернаціоналізації вищої освіти почала усвідомлюватись як нагальна і на державному, і на інституційному рівнях. Але переважно як наявна проблема, ніж як розроблена система заходів з її розв'язання.

У 2015-2020 рр. Еразмус+ фінансував мобільність для підтримки молоді, молодіжних лідерів і молодіжних працівників через міжнародну неформальну освіту – Європейський корпус солідарності, Європейську волонтерську службу, обміни тощо. Україна бере участь у таких конкурсах дуже активно і вже понад 24 483 представника молоді отримали фінансування для обміну досвідом з колегами з Європи – 17 537 з України, 6 946 в Україну. За участі партнерів з України діють 153 волонтерських проєктів (KA125) з 28 країнами-членами Програми, включаючи 2 проєкти з 1 ЗВО України, та 3 391 проєктів мобільності молоді (KA105) з 31 країною-членом Програми отримали фінансування в 2015-2020 рр., 14 українських ЗВО є також серед партнерів 21 таких проєктів.

Проєкти співпраці K2 задля розвитку інновацій та обміну успішними практиками – це 19 проєктів зі Стратегічного партнерства молоді (KA205), які було підтримано за участі 16 партнерів з України, включаючи 4 ЗВО – Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, Академія праці, соціальних відносин і туризму, Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди, Сумський державний університет.

КА 214 - Вікно Східного партнерства для Розвитку потенціалу Молоді - відкрито для країн Східного партнерства з 2017-2019 рр. За результатами 3 конкурсів у співпраці з організаціями з Європи та Східного партнерства, реалізується 59 проєктів за участі 46 українських організацій включаючи 22 як координатори та 3 ЗВО (Харківський державний університет

харчування і торгівлі, Національний університет «Дніпровська політехніка», Український Католицький Університет). Загальна сума фінансування грантів 6 149 904 Євро.

КА 3. Підтримка реформ - у період з 2014-2020 рр. Було профінансовано 53 (42+11) проєкта за участі українських громадських організацій як партнерів у межах напряму Підтримка реформ у сфері молодіжної політики (КА347) де було профінансовано 287 учасників.

Чинниками, що перешкоджають ефективній організації освітньої та науково-дослідницької діяльності в міжнародному вимірі, є недостатня підготовленість у сфері іноземних мов.

Для оцінки стану інтернаціоналізації вищої освіти проведемо SWOT аналіз, який застосовується у процесі стратегічного планування, що полягає в розділенні чинників і явищ на чотири категорії: сильних (англ. Strengths) і слабких (англ. Weaknesses) сторін проєкту; можливостей (англ. Opportunities), що відкриваються при його реалізації, та загроз (англ. Threats), пов'язаних з його здійсненням.

Проведений SWOT аналіз стану інтернаціоналізації вищої освіти дозволяє виявити сильні й слабкі сторони інтернаціоналізації в Україні, можливості та загрози. У таблиці 2.2 подано результати SWOT аналізу.

Таким чином, сучасний стан інтернаціоналізації вищої освіти засвідчує актуальність створення науково обґрунтованої концепції інтернаціоналізації вищої освіти України, яка має на меті окреслити параметри ефективної моделі розвитку інтернаціоналізації вищої освіти та створення її позитивного міжнародного іміджу, а також визначити перехід від нинішнього стану інтернаціоналізації до такого, що відповідає принципам і пріоритетам Європейського простору вищої освіти, Європейського дослідницького простору, світовим тенденціям з урахуванням при цьому національних традицій і особливостей.

Таблиця 2.2 - Основні характеристики інтернаціоналізації вищої освіти України

Сильні сторони	Слабкі сторони
- Європейська державна освітня політика (Угода про Асоціацію Україна– ЄС, асоційоване членство України у програмі ЄС «Горизонт 2020», стратегічні документи); – відповідне освітнє законодавство щодо забезпечення інтернаціоналізації вищої освіти; – наявність державних структур з академічної мобільності та міжнародної освіти; – ініціативний персонал університетів з досвідом реалізації міжнародних проектів	– Відсутність університетів світового класу через невідповідність якісним параметрам світових рейтингів; – недосконале фінансове законодавство, зокрема щодо фінансової автономії університетів; – несформованість культури якості та академічна недоброчесність; – незадовільна якість вищої освіти; – низький рівень англійської компетентності студентів, викладачів і дослідників; – обмеженість англійської інформації щодо вищої освіти в Інтернет-просторі
Можливості	Загрози
– Розвиток потенціалу вищої освіти, науки, університетів, людей через участь в освітніх і дослідницьких програмах ЄС (Еразмус+, Горизонт 2020); – створення привабливих для іноземних і міжнародних студентів вітчизняних освітніх програм і міжнародних спільних програм; – «кругообіг інтелекту» (англ. brain circulation).	– Невиконання зобов'язань в міжнародних проектах, особливо як грантхолдер, університетами через законодавчі фінансові обмеження щодо використання міжнародних грантів; – невизнання українських дипломів про вищу освіту; – невизначеність вітчизняної вищої освіти та університетів у світовому просторі; – «відплив інтелекту» (англ. brain drain).

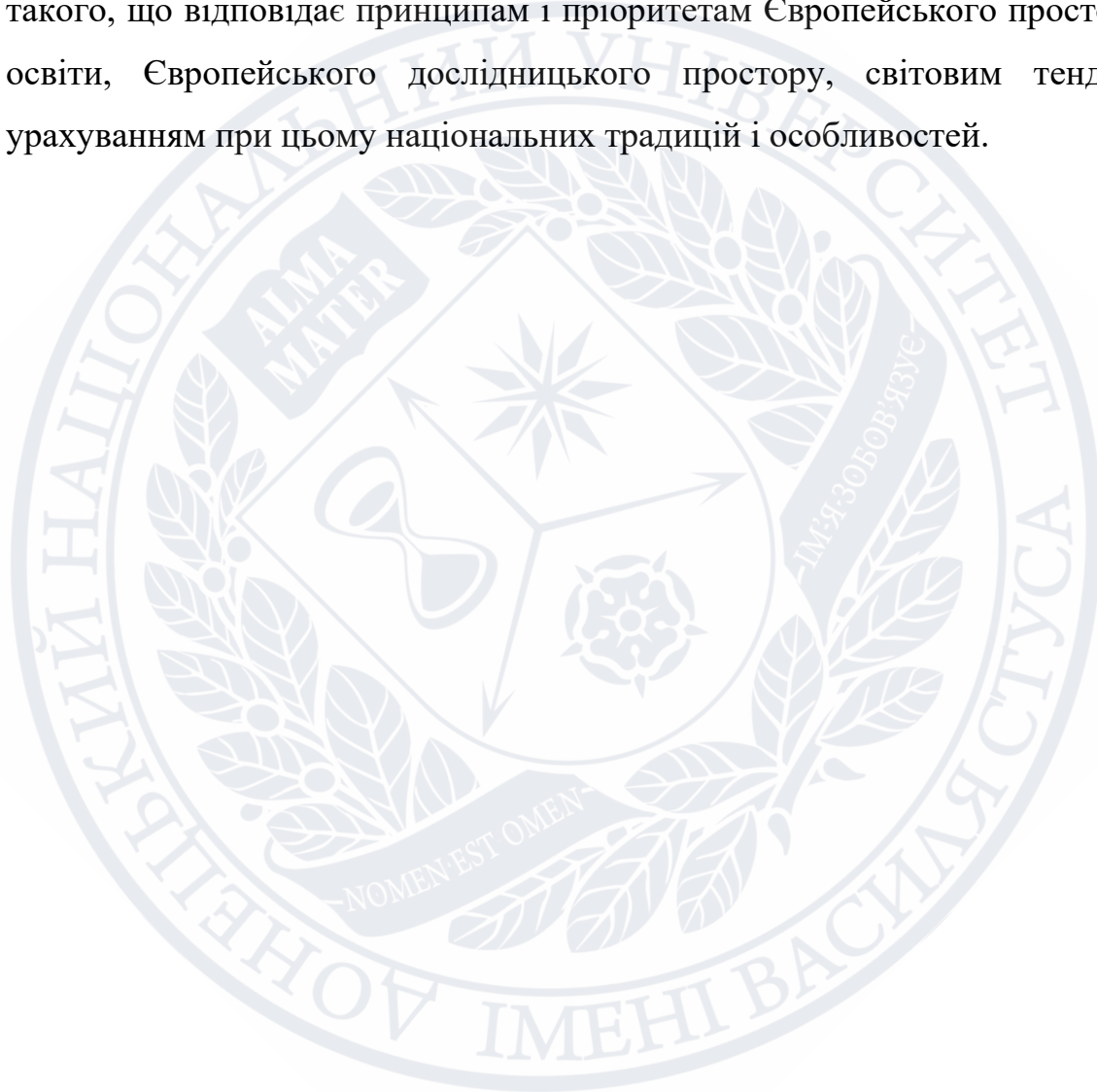
Висновки до другого розділу

Зв'язок між інтернаціоналізацією та глобалізацією вищої освіти виявився незаперечним, і, як і інтернаціоналізація вищої освіти, глобальні рейтинги університетів також сприймаються як «інша причина та наслідок глобалізації вищої освіти. Незважаючи на те, що включення категорій та показників ефективності, що представляють прямий вплив інтернаціоналізації вищих рейтингів на інтернаціоналізацію вищої освіти, в той час як їх непрямий вплив характеризується політикою та стратегією інтернаціоналізації на національному та інституційному рівні вищої освіти. Оскільки національні та інституційні політики та стратегії інтернаціоналізації зосереджені на основних вимогах рейтингу (наприклад, збільшення частки іноземних студентів або академічного персоналу), вони підтримують оманливу ідею про те, що інтернаціоналізація означає залучення багатьох (талановитих) іноземних студентів або науковців або що вона схоже на викладання англійською мовою. Але це більш комплексний процес, який також складається з виміру «вдома», який взаємозалежно пов'язаний з компонентом «за кордоном» через розвиток міжнародних, міжкультурних та глобальних результатів навчання або відповідального глобального громадянства, співпраці в спільні дослідницькі проекти тощо.

За останні три десятиліття міжнародна вища освіта (ІНЕ) стала важливим центром у національних та інституційних стратегіях. Охоплюючи цілу низку видів діяльності, як-от мобільність, спільні дослідження та транснаціональну освіту, вона посирила конкуренцію в цьому секторі, яка зараз посилюється в контексті пандемії COVID-19. У цьому контексті як ніколи важливо посправжньому зрозуміти ландшафт ІНЕ.

В останні два-три роки вимога інтернаціоналізації вищої освіти почала усвідомлюватись в Україні як нагальна і на державному, і на інституційному рівнях. Але переважно як наявна проблема, ніж як розроблена система заходів з її розв'язання.

Сучасний стан інтернаціоналізації вищої освіти засвідчує актуальність створення науково обґрунтованої концепції інтернаціоналізації вищої освіти України, яка має на меті окреслити параметри ефективної моделі розвитку інтернаціоналізації вищої освіти та створення її позитивного міжнародного іміджу, а також визначити перехід від нинішнього стану інтернаціоналізації до такого, що відповідає принципам і пріоритетам Європейського простору вищої освіти, Європейського дослідницького простору, світовим тенденціям з урахуванням при цьому національних традицій і особливостей.

РОЗДІЛ 3

МЕХАНІЗМИ ВІДПОВІДІ НА МАЙБУТНІ ВИКЛИКИ ТА РОЗШИРЕННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

3.1. Стратегія інтернаціоналізації Донецького національного університету імені Василя Стуса

Пріоритетними напрямками міжнародного вектору діяльності Донецького національного університету імені Василя Стуса, що визначені у Функціональній стратегії інтернаціоналізації, яку було прийнято на Вченій раді Університету у січні 2017 року, є:

- Підвищення рівня міжнародного визнання університету в світовому освітньому та науковому просторі
- Розширення мережі партнерства університету із закордонними ВНЗ
- Підвищення ефективності імплементації існуючих двосторонніх та багатосторонніх угод про співпрацю
- Інтеграція науково-викладацьких кадрів в міжнародні професійні мережі взаємодії
- Розширення академічної мобільності
- Підвищення рівня володіння іноземною мовою викладачів та співробітників
- Розширення міжнародної освітньої та наукової проектної діяльності
- Розширення міжнародної фандрайзингової діяльності
- Запровадження програм спільних, подвійних та багатосторонніх дипломів
- Сприяння запровадженню міжнародних стандартів якості освіти
- Збільшення кількості контингенту іноземних студентів
- Створення кроскультурного корпоративного середовища

У 2020 році за результатами даних 2019 року ДонНУ імені Василя Стуса разом ще з 17 українськими університетами (КНУ імені Т. Шевченка,

Харківським національним університетом імені Каразіна, Національним технічним університетом «КПІ імені Сікорського», Національним університетом «Львівська політехніка», Національним технічним університетом «ХПІ», Національним університетом «Києво-Могилянська академія», Сумським державним університетом та ін.) увійшов до регіонального рейтингу QS «Східна Європа та Центральна Азія» та посів місце в групі 201-250.

Університет у 2020 р. посів 10-15 місце серед 18 ЗВО України, представлених у рейтингу (у 2018 р.-10-14, 2017 р. – 8 місце), і потрапив до категорії 201-250 в цілому в регіоні Східної Європи та Центральної Азії.

Від’ємна динаміка у порівнянні із попередніми роками пояснюється зниженням репутації в академічному середовищі, низьким рівнем залученості наукового складу університету в міжнародну дослідницьку мережу, що зумовлює суттєве зниження міжнародної позиції університету після його переміщення. Підвищити рейтинг університету допоможе активніша інтеграція наукових співробітників в міжнародну дослідницьку мережу, а саме створення профайлів в Google Scholar та активна публікація досліджень в цій мережі.

У рейтингу U-Multirank у 2020 році ДонНУ імені Василя Стуса посів 7 місце серед 54 ЗВО України, які беруть участь у даному рейтингу.

Також U-Multirank кожного року формує рейтинг Університетів по окремих спеціальностях (освітніх програмах), більшість показників яких формуються за результатами опитування студентів. У жовтні 2019-2020 нав. року було підготовлено та надано детальні бази даних по освітніх програмах та організовано участь в опитуванні U-Multirank студентів спеціальностей факультету прикладних та інформаційних технологій, економічного факультету, філологічного факультету, факультету історії та міжнародних відносин.

Протягом 2019-2020 н.р. Університет продовжував поглиблювати співробітництво з партнерами по чинних договорах та встановлювати відносини з новими стратегічними партнерами.

Серед іноземних ЗВО та наукових установ, з якими ДонНУ імені Василя Стуса активно співпрацював та продовжує співпрацювати, партнери з Польщі, Великобританії, Болгарії, Литви, Словаччини, Чехії, Франції та інших країн.

У 2020 році було підготовлено та укладено 3 нових партнерських угоди з провідними ЗВО та продовжено угоду про членство Університету в Європейській асоціації університетів, що надає своїм членам можливості для обміну кращими практиками в межах європейських проєктів та заходів за участю широкого кола університетів:

- угода про наукову та освітню співпрацю з Академією Туризму в Анталії (Анталія, Туреччина);
- міжуніверситетська угода (Erasmus+) з Познанським Університетом Економіки та Бізнесу (м. Познань, Польща);
- міжуніверситетська угода (Erasmus+) з Університетом імені Арістотеля (м. Салоніки, Греція).

Всього на сьогодні в Університеті діє 68 партнерських двосторонніх та багатосторонніх угод про співпрацю із 48 зарубіжними ЗВО-партнерами. На стадії підписання знаходиться угода з Неапольським Університетом імені Фрідріха II (м. Неаполь, Італія), а також з Університетом імені Яна Длугоша (м. Ченстохова, Польща).

У 2018 році факультетами Університету за координації міжнародних служб було погоджено 12 дорожніх карт імплементації міжнародних угод:

На факультеті хімії, біології та біотехнологій – з 2018 року було розроблено дві дорожні карти:

- Перша дорожня карта - з Університетом Вітовта Великого (Литва), з яким підписано рамкову угоду про співпрацю, угоду про академічний обмін та 4 угоди про програми подвійних дипломів: 2 магістерських програм у форматі «подвійних дипломів» «Біологія» та «Екологія» та 2-х бакалаврських програм у форматі «подвійних» дипломів «Біологія» та «Екологія».

У 2020-2021 н.р. заплановане викладання окремих тем курсу «Популяційна біологія» для студентів СО Магістр спеціальності 091 Біологія (д.б.н., проф. А. Пауласкас). Заплановано подачу спільних наукових та освітніх проєктів на програми ЄС та продовження видання спільних наукових статей.

- Друга дорожня карта співпраці факультету - з Університетом Поля Сабатьє Тулуза III (Франція).

З Університетом Поля Сабатьє Тулуза III відбувалася взаємодія у рамках програми Erasmus+. До ДонНУ імені Василя Стуса запрошувалися лектори та представники Університету Поля Сабатьє, наприклад, візит проф. Стефана Мазьєра та представників міжнародного відділу.

У 2020 році відбулась взаємодія у рамках програм академічного обміну (у т. ч. Erasmus+): подання заявки для продовження участі в проєкті Erasmus+ Key Action 1 на 2020–2023 н.р. У рамках поданої заявки планується запровадження програм подвійного керівництва аспірантами, а також участь у спільних наукових проєктах.

В плані реалізації дорожньої карти співпраці факультету хімії, біології та біотехнологій є:

- Продовження реалізації програм «подвійних дипломів» з Університетом Вітовта Великого
- Подвійне керівництво аспірантами
- Розробка англomовних програм у форматі «подвійних дипломів»
- Подача спільних наукових та освітніх проєктів за програмами ЄС
- Продовження видання спільних наукових статей та взаємної участі у міжнародних конференціях.

На економічному факультеті найбільш активно розвивається співпраця із Господарською Академією імені Ценова (Болгарія) – за період співпраці було реалізовано англomовну магістерську програму подвійних дипломів “International Financial Management”, а також переглянуто дану програму з метою удосконалення навчального плану.

Студенти та викладачі брали участь у програмах академічної мобільності, в тому числі, у програмі Erasmus+. До того ж, брали участь у міжнародних конференціях у Болгарії, результатом яких є публікація статей у виданнях.

У подальшому заплановано продовження роботи за пріоритетними напрямками з Господарською академією Д.А. Ценова.

У рамках процесу імплементації угоди про співробітництво із Познанським економічним університетом було обговорення підходів та розробка навчального плану за програмою подвійних дипломів «Міжнародні економічні відносини», СО Магістр. Кожного семестру два/три студенти економічного факультету беруть участь у програмі академічної мобільності із Закладом-партнером. Професор Познанського університету економіки і бізнесу, Ян Польовчик, став членом редакційної колегії наукового журналу «Економіка і організація управління», що видається економічним факультетом, а також у майбутньому буде викладати на факультеті.

У рамках співпраці з Технічним університетом в Кошице (Словаччина) реалізується постійна співпраця у сфері видання наукового журналу, проведенні регулярних міжнародних конференцій, стажуванні викладачів.

Новими напрямками співпраці факультету є:

- За сприяння відділу міжнародних зв'язків розширення співпраці з Університетом імені Томаша Бати (м. Злін, Чехія):
- В рамках реалізації угоди про співробітництво з Університетом Економіки у Бижгощі обговоуюються програми «подвійних дипломів» за спеціальностями «Економіка» та «Менеджмент».
- У рамках співпраці з Humanitas University протягом навчального року здійснюється написання наукової статті у наукометричний журнал WoS у співавторстві із зарубіжними колегами, доценти Буркіна Н.В. та Фурман Т.Ю. Окрім цього, консультування студентів іноземними викладачами у процесі збору статистичної інформації та написанні наукових робіт.

- За сприяння відділу міжнародних зв'язків проєкт дорожньої карт імплементації угоди про співробітництво з Університетом Економіки у місті Бигощ (Польща).

Кафедрами факультету передбачається продовжувати співпрацю у науковій сфері з існуючими та новими партнерами за такими напрямками:

- Залученість викладачів та студентів до програм академічної мобільності;
- Активізація участі викладачів в зарубіжних стажування, програмах підвищення кваліфікації, наукових заходах за кордоном; публікації у зарубіжних виданнях партнерів;
- Створення спільних колективів для проведення наукових досліджень, підготовка та видання спільних з іноземними авторами публікацій.
- Розширення переліку програм подвійних дипломів на факультеті.

На факультеті історії та міжнародних відносин найбільш активно співпраця ведеться з Варшавським університетом у напрямку академічної мобільності студентів спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» (включене навчання щорічно проходять в середньому 2-3 студентів), розроблено дорожню карту імплементації угоди, яка передбачає продовження взаємодії в рамках програм академічного обміну, участь викладачів і студентів у конференціях, форумах, наукових семінарах й інших спільних заходах; читання лекцій запрошеними викладачами; обмін досвідом в управлінській діяльності (на рівні декана та завідувачів кафедр); поглиблення співпраці в напрямку впровадження спільних наукових і освітніх проєктів.

У перспективі - налагодження спільної проєктної діяльності, продовження практики включеного навчання, наукові заходи та дослідні проєкти.

На факультеті інформаційних і прикладних технологій здійснюється співпраця з Лодзинським університетом (Польща). Для поглиблення співпраці із Лодзинським університетом розроблено дорожню карту, яка передбачає на

перспективу найближчих три роки розширення програми академічної мобільності, спільних наукових публікацій, співпрацю викладачів ФМІТ у редакційній колегії наукового журналу *Folia Mathematica*, організація міжнародної наукової конференції «Математика у сучасному світі: актуальні питання».

У співробітництві із Академією Ignatianum у Кракові кафедрою політології та державного управління планується підготовка спільних наукових конференцій, а також участь у формуванні редакційної політики *European Journal of Transformation Studies (WoS)* - закордонного наукового видання, що включене до наукометричної бази *Web of Science*.

Кафедра інформаційних систем управління планує проведення спільної конференції з Економічною Академією Республіки Молдова.

Перспективним напрямом є розвиток зв'язків кафедрою прикладної математики з Технічним університетом Ільменау (Німеччина).

На факультеті іноземних мов, відповідно до дорожньої карти співпраці ДонНУ імені Василя Стуса і університету Дуйсбург-Ессен, майже усі заплановані заходи були реалізовані:

Співпраця ФІМ ДонНУ імені Василя Стуса і університету Дуйсбург-Ессен в межах вищезазначеного проекту закінчилася, проте планується продовження співпраці в межах програми Еразмус+. Крім того, співпраця з DAAD продовжується в плані запрошення лектора-візитера до ДонНУ імені Василя Стуса на більш тривалий час (до двох років) для викладання німецької мови (попередньо згода вже отримана). Додатково Директор програми DAAD в Україні п. Циммарман проводила тестування студентів ФІМ 2-го курсу СО «Бакалавр», які до навчання в нашому університеті німецьку мову не вивчали, на предмет виконання завдань міжнародного іспиту з німецької мови, де студенти показали гарний результат (один студент В2, решта – В1). Як результат цього заходу - планується подальша співпраця на предмет апробації екзаменаційних матеріалів міжнародних іспитів з німецької мови на базі нашого факультету.

На філологічному факультеті реалізується дві дорожніх карти:

- співпраця з Ягеллонським університетом (Польща): був підготовлений і погоджений текст угоди про подвійні дипломи СО «Магістр» з освітньої програми «Українська філологія» (спеціальність 035 «Філологія», 035.01 «Українська мова і література»), але у зв'язку з реформуванням вищої освіти у Польщі, організаційну роботу з приводу розробки програми подвійних дипломів було призупинено.

Відповідно дорожній карті співпраці із Белгарлским університетом ведеться взаємодія в рамках програм академічного обміну (у т. ч. ERASMUS+), співорганізація наукових конференцій, участь у роботі редакційних колегій, рецензування наукових статей журналів «Славистика», «Матице српска», «Лінгвістичні студії Linguistic Studies», підготовка перспективної програми наукового, науково-педагогічного стажування.

У рамках співорганізації наукових конференцій, на філологічному факультеті було організовано та проведено шість міжнародних наукових семінарів, серед них: «Сучасні наукові лінгвістичні школи в університетській освіті : статус і функції», XII семінар «Лінгвіст-програміст» тощо.

Науковці ДонНУ імені Василя Стуса, а також Белградського університету беруть участь у роботі редакційних колегій, рецензуванні наукових статей журналів «Славистика», «Матице српска», «Лінгвістичні студії Linguistic Studies» та ін.

Новим перспективним напрямом є співпраця з гуманітарним факультетом Університету імені Томаша Бати (м. Злін, Чехія). В цей університет на програму мобільності свої заявки відправили двоє студентів.

На юридичному факультеті було розроблено три дорожні карти з Зкладами-партнерами: з Міжнародним інститутом інновації «Наука-Освіта-Розвиток» (Польща), з Технічним університетом Кошице (Словаччина) і з Каспійським суспільним університетом (Республіка Казахстан).

З Каспійським суспільним університетом відбувається співпраця викладачів у редакційній колегії наукового журналу «Правничий часопис Донецького університету».

Серед напрямків існуючої співпраці з Міжнародним інститутом інновації «Наука-Освіта-Розвиток» відбувається науково-дослідна діяльність, наукові публікації, наукові стажування, зокрема:

- публікація результатів досліджень у журналі International Journal of Legal Studies, англійською мовою;
- співпраця викладачів у редакційній колегії наукового журналу International Journal of Legal Studies.

З Технічним університетом Кошице співробітництво проходить на рівні науково-дослідної та науково-організаційної діяльності, зокрема:

- спільне проведення наукових заходів;
- співпраця викладачів у редакційній колегії наукового журналу «Economic and Law Paradigm of Modern Society».

Викладачі та співробітники Університету продовжують брати участь у короткострокових та довгострокових стажуваннях у рамках міжнародних проєктів та програм.

Пріоритетними напрямками міжнародної академічної мобільності є програми Erasmus+ (Польща, Греція, Болгарія, Франція, Іспанія), щорічне безкоштовне семестрове навчання або стажування в університетах-партнерах (Польща, Німеччина, Литва та ін.), індивідуальна ініціативна мобільність (Чехія, Польща, Франція, Швейцарія, Німеччина, Австрія, США та ін.), урядові програми (Чехія, Словаччина та ін.), участь у проєктній діяльності (проєкти British Council, Американських Рад з міжнародної освіти, DAAD та ін.), довгострокове стажування викладачів ДонНУ імені Василя Стуса (Німеччина та ін.)

Лідерами серед факультетів з академічної мобільності студентів є економічний і факультет історії та міжнародних відносин.

Лідерами серед факультетів з академічної мобільності викладачів є факультет інформаційних і прикладних технологій, економічний факультет.

Усього протягом 2019-2020 нав. року на короткострокове читання лекцій в Університеті було залучено 11 іноземних викладачів з Литви, Польщі, Франції, Болгарії, Великобританії.

У межах програми Erasmus+ Key Action 1 Staff Mobility for Teaching протягом звітного періоду до викладання в ДонНУ імені Василя Стуса було залучено 8 іноземних викладачів для читання лекцій:

- доктор біологічних наук, професор Університету Вітовта Великого у м. Каунас (Литва) Альгімантас Паулаускас, професори Університету Поля Сабатьє Тулуза III (Франція), Ромюальд Пото і Ікер Дель Розаль - на факультеті хімії, біології та біотехнологій;

- викладачі Господарської академії імені Д. А. Ценова (Болгарія) кандидати економічних наук Димитар Костов, Петко Ангелов та Танер Ізмаїлов на економічному факультеті;

- професор університету Кардіфф Метрополітан (Великобританія), доктор Девід Грінслейд - на факультеті іноземних мов;

- професор університету Савой-Монблан (Франція) Паскаль Фебре - на фізико-технічному факультеті.

Під час звітного періоду було організовано відвідування студентами Університету лекцій запрошених іноземних викладачів:

- топ-менеджера швейцарської компанії Bluewin – однієї з найбільших компаній-постачальників інтернет-послуг Франца Столдера;

- професора біології Аризонського християнського університету, президента Аризонської асоціації наукового креаціонізму Джозефа Кезеле на тему «Дарвінізм, креаціонізм, видоутворення»;

- аспірантки Інституту славістики Дрезденського технічного університету Світлани Вишневської на тему «Система вищої освіти в Німеччині: особливості і можливості для студентів».

Усього 56 викладачів університету мають сертифікати, які підтверджують рівень володіння англійською мовою не нижче B2. Лідерами серед факультетів у цьому напрямку є економічний факультет. В цілому слід відзначити позитивну динаміку та зростання потенціалу володіння англійською мовою серед викладачів університету, проте до всеохоплюючого рівня, якого вимагають сучасні тенденції в освіті ще далеко.

У 2019 році Донецький національний університет імені Василя Стуса був партнером у проекті Urban Weekend за підтримки Британської Ради в Україні та програми Активні Громадяни – фахівці центру міжнародних освітніх проектів долучились до написання грантової заявки та проведення заходу.

В 2019 році продовжувалась реалізація на факультеті іноземних мов проекту «Партнерство інститутів германістики (Germanistische Institutspartnerschaft (GIP-Projekt))» у партнерстві з Університетами Дуйсбург-Ессен, Рурським університетом в Бохумі за фінансової підтримки програми DAAD. Основними напрямками реалізації проекту були: розвиток міжнародних наукових зв'язків; підвищення науково-методичного рівня викладачів, обмін досвідом з німецькими колегами; розробка навчально-методичних матеріалів для студентів різних спеціальностей та всіх курсів. В результаті реалізації проекту відбулося наукове стажування викладачів кафедри германської філології при Університеті Дуйсбург-Ессен та Рурському університеті в Бохумі (тривалість 3-4 тижні).

У січні 2020 року на кафедрі германської філології була проведена конференція «Актуальні питання вивчення германських, романських і слов'янських мов і літератур та методики викладання іноземних мов». На даній конференції, була представлена доповідь Бовсуновської Ю.В. «Особливості розвитку рурського діалекту» та доповідь Білецької О.В. «Чому зникають слова», над якими вони почали працювати під час стажування.

У 2020 році було подано 6 проєктних заявок за програмою Еразмус+ КА1 (Академія Ігнатіанум (Польща), Університет Вітовта Великого (Литва), Господарська Академія імені Д.А. Ценова (Болгарія), Університет імені

Арістотеля (Греція), Університет Кордобі (Іспанія), Університет Тулузи III - Поль Сабатьє (Франція).

У 2020 р. між ДонНУ імені Василя Стуса та провідними європейськими університетами було продовжено співробітництво за програмами «подвійних» дипломів». Двоє студентів факультету хімії, біології і біотехнологій, закінчують своє навчання за магістерською програмою «Молекулярна біологія» в Університеті Вітовта Великого (Каунас, Литва), а також 5 студентів економічного факультету вступили та почали своє навчання за магістерською програмою «International Financial Menegment».

Робота в напрямі збільшення кількості контингенту іноземних студентів здійснюється шляхом:

- Моніторингу ринку освітніх послуг в різних регіонах світу
- Організація довузівської підготовки іноземних громадян до навчання в українських навчальних закладах
- Проведення профорієнтаційної роботи серед іноземних громадян, які проходять довузівську підготовку в Університеті
- Навчальної, навчально-методичної та виховної роботи з іноземними студентами.

Найбільшу кількість іноземних студентів складають громадяни Еквадору, Азербайджану, Туркменістану, Гани; решту складають іноземні студенти із Китаю, Камеруну, Нігерії, Ізраїлю, Зімбабве, Молдови, Російської Федерації, Йорданії, Індії, Сенегалу, Лівану, Пакистану, Демократичної Республіки Конго, Мозамбіку, Білорусії, Туреччини та Шрі-Ланки.

Для вирішення завдань, поставлених в роботі нами було проведено опитування здобувачів ДонНУ імені Василя Стуса щодо розуміння ними важливості стратегії інтернаціоналізації ЗВО. В опитуванні брали участь бакалаври, магістри та кандидати наук. Кількість бакалаврів становить 72,8%, магістрів – 26,8%, а докторантів – 0,5%.

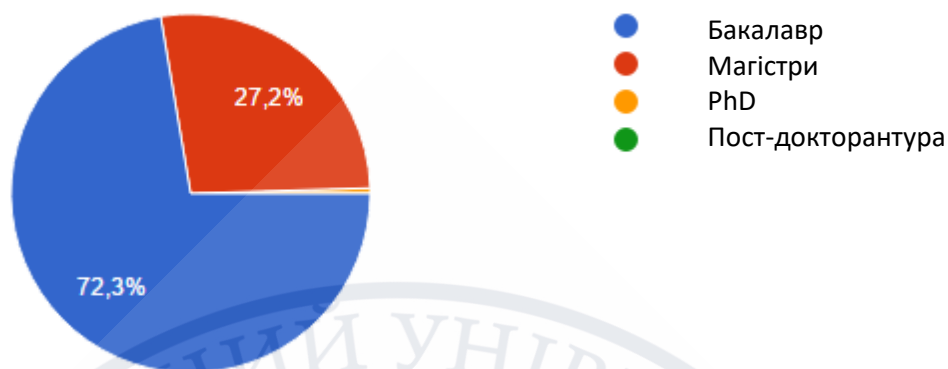

Рис. 3.1. Профіль респондентів

Найбільше в опитуванні взяли участь студенти економічного, філологічного та історичного факультетів.

На думку респондентів, більшість напрямків майбутньої стратегії інтернаціоналізації, які мають бути пріоритетними для розширення їхніх можливостей, – це розширення міжнародного співробітництва з іноземними ВНЗ, розвиток магістерських програм англійською мовою та підвищення академічної мобільності студентів та викладачів університету.

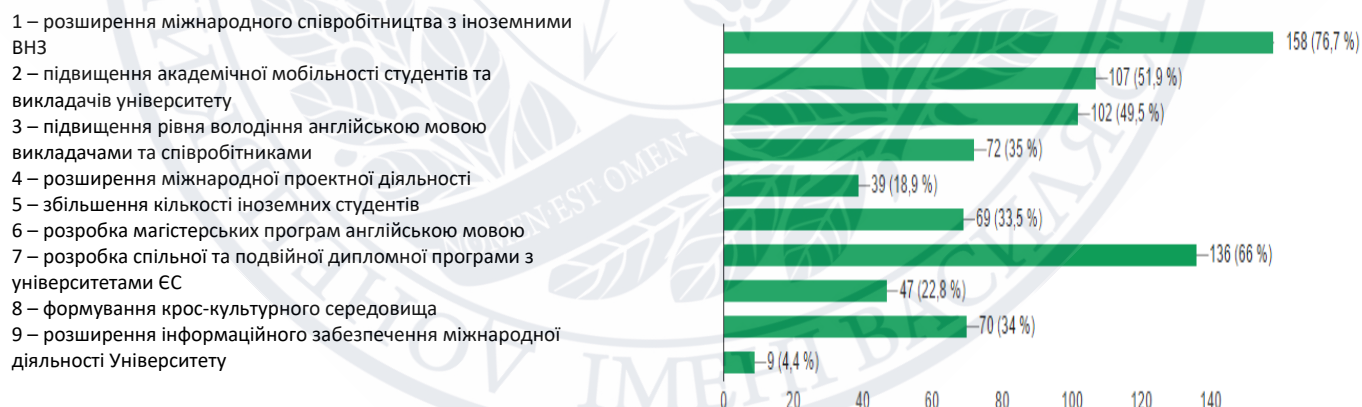

Рис. 3.2. Пріоритетні напрями стратегії інтернаціоналізації за результатами оцінок респондентів

На думку респондентів, більшість заходів, які допомагають їм реалізувати окремі напрямки стратегії інтернаціоналізації Університету, – це розширення міжнародного співробітництва Університету з іноземними університетами, впровадження спільних та подвійних дипломних програм із закордонними ВНЗ

та покращення рівня володіння англійською мовою. викладачів та працівників університету.

Згідно з опитуванням більшість респондентів вважають, що їхній курс включає міжнародний світогляд, включаючи приклади, тематичні дослідження та інформацію з низки країн.

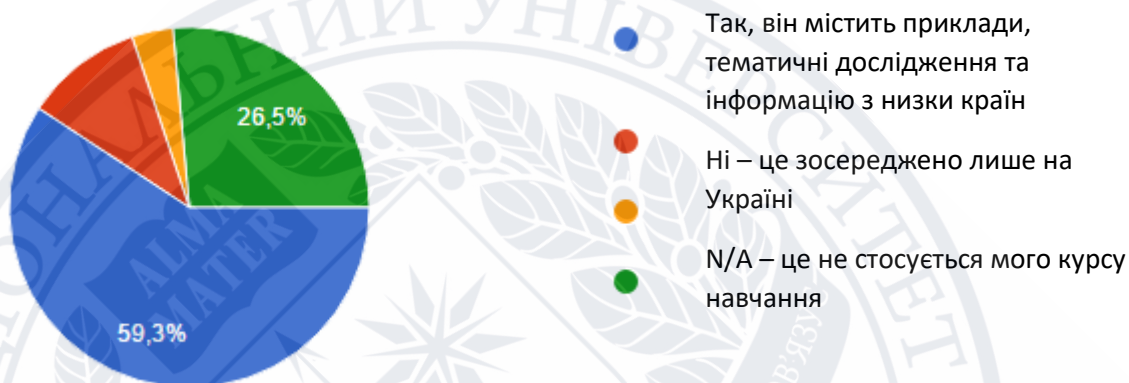

Рис. 3.3. Включеність інтернаціонального світогляду в навчальну складову за оцінками респондентів

3.2. Перспективи розвитку інтернаціоналізації вищої освіти України

Розбудова національних систем забезпечення якості вищої освіти та досліджень відповідно до міжнародних стандартів, зокрема до Стандартів та рекомендацій щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти, як *механізмів* інтернаціоналізації постає необхідною умовою конкурентоздатності вищої освіти України як на глобальному так і інституційному рівнях. Такими механізмами є акредитація, що засвідчує якість освітніх програм, де серед критеріїв оцінювання мають бути пов'язані з інтернаціоналізацією, а також національний та міжнародні рейтинги університетів, що засвідчують якість в освітньому та дослідницькому аспекті, у

деяких з міжнародних рейтингів українські університети представлені, але на низьких позиціях – зависокі критерії для вітчизняної вищої освіти та досліджень. Тож створення та розвиток національного університетського рейтингу, заснованого на необхідному та достатньому переліку об'єктивних показників, включно з показниками інтернаціоналізації, постає актуальним завданням державної освітньої політики.

Репутація національної вищої освіти та університетів часто символізується саме місцями в рейтингах, що забезпечує впізнаваність і конкурентоспроможність на глобальному ринку освітніх послуг.

Запропоновані механізми сприятимуть також запобіганню такої важливої проблеми, як «відплив» інтелекту, змінюючи цей процес на інший – «кругообіг» інтелекту. У цьому контексті перспективним напрямом є налагодження, поглиблення та використання зв'язків з українськими діаспорами різних країн для активізації співпраці в сфері вищої освіти та досліджень, обмінів академічним персоналом і студентами.

Визнані та актуальні для реалізації інтернаціоналізації студенто-центрований, компетентнісний та соціогуманітарний *підходи* забезпечують можливість створення та розвитку міжнародних спільних освітніх програм, результативність академічної мобільності в контексті визнання періодів і результатів навчання, формування індивідуальної траєкторії навчання. Програми іноземною, передусім англійською, мовою сприятимуть залученню іноземних студентів на навчання в українських університетах.

Модернізація змісту вищої освіти, розроблення та запровадження новітніх *методів* викладання та навчання, використання електронних *засобів* та *технологій*, імплементація *інструментів* визнання результатів навчання в контексті мобільності, а також постійне поліпшення якості викладання і навчання заснованих на дослідженнях, покликані забезпечити підготовку конкурентоздатних фахівців з інтеркультурними компетентностями, здатних

жити та працювати в спільнотах з культурним розмаїттям як у своїх країнах, так і за кордоном.

Методи організації навчання та викладання через: інтеграцію міжнародних матеріалів, курсів, міжкультурних кейсів, рольових ігор і довідкових матеріалів до освітніх програм; участь представників місцевих культурних та етнічних груп в освітній діяльності, науково-дослідних ініціативах, позааудиторних заходах і проектах ЗВО; інтеграцію; дослідників, вчених з міжнародним досвідом у заходи на території кампусу ЗВО; залучення іноземних здобувачів вищої освіти до місцевих культурних та інших організацій шляхом проведення стажувань, прикладних досліджень; запрошення міжнародних/іноземних експертів, викладачів до ЗВО; досліджень через: спільні дослідницькі проекти; публікації спільних статей й доповідей; наукове стажування або науково-дослідні програми за кордоном; адміністративних/допоміжних служб ЗВО через: міжнародні проекти; стажування за кордоном; міжнародні обміни.

Формами інтернаціоналізації є: мобільність студентів упродовж семестру / року за кордоном; мобільність викладачів ЗВО з метою викладання і наукових досліджень, технічної допомоги та консультування; мобільність працівників адміністративних/допоміжних служб ЗВО з метою технічної допомоги та консультування; мобільність освітніх програм / курсів (у т.ч. віртуальна); мобільність провайдерів вищої освіти – ЗВО фізично або віртуально присутній в іншій країні; міжнародні спільні освітні програми подвійних / спільних ступенів, твіннінг-програми (програми-близнюки); франчайзинг (іноземний чи міжнародний ЗВО має академічну відповідальність за програму і присвоєння іноземного ступеня (постачальник може мати або не мати освітнього чи фінансового партнера в приймаючій країні); освітні програми, що пропонуються партнерствами міжнародних / закордонних і вітчизняних ЗВО через обміни на некомерційній / комерційній основі; міжнародні конференції і семінари; різноманітна міжнародна освітня діяльність без присвоєння ступеня; міжнародні

та міжкультурні позааудиторні заходи в студентських клубах та об'єднаннях; взаємодія з культурними та етнічними групами.

Організаційна та ресурсна підтримка процесів інтернаціоналізації на національному та інституційному рівнях однаково важлива. На національному рівні ключову роль відіграють такі суб'єкти інтернаціоналізації вищої освіти: Міністерство освіти і науки (МОН), Міністерство закордонних справ (МЗС), Державна міграційна служба (ДМС); міжнародні організації та міжнародні мережі університетів глобального масштабу, освітні та дослідницькі програми, фонди, регіональні мережі університетів у Європейському просторі вищої освіти, національні організації, фонди та мережі закладів вищої освіти; посольства; неурядові організації. На інституційному рівні ключову роль відіграє організаційна структура, де наявні підрозділи з міжнародної діяльності, служби академічної мобільності, проектні офіси, інші структури, зорієнтовані на розвиток інтернаціоналізації в закладі вищої освіти.

Реалізація ефективної моделі інтернаціоналізації потребує модернізації законодавчої бази стосовно інтернаціоналізації освітньої, наукової і науково-технічної діяльності, Зокрема необхідним є законодавче врегулювання: інструментів визнання (Національна рамка кваліфікацій, НРК; Додаток до диплома; Європейська кредитно-трансферна система, ЄКТС), результатів навчання в межах академічної мобільності; механізмів реалізації мобільності (соціальне забезпечення учасників мобільності – збереження заробітної плати/стипендії, пенсійні внески, соцстрахування на період мобільності; працевлаштування іноземних здобувачів вищої освіти); запровадження та акредитація спільних освітніх програм подвійних дипломів / ступенів, зокрема англomовних; механізмів забезпечення якості вищої освіти заснованих на міжнародних стандартах (членство Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти членство (НАЗЯВО) в Європейській асоціації забезпечення якості вищої освіти (ENQA) / Європейському реєстрі забезпечення якості вищої освіти (EQAR); нових підходів до фінансування вищої освіти та досліджень, до

економічної діяльності закладів вищої освіти; створення національного рейтингу університетів.

Національні особливості, традиції у міжнародній діяльності та інтернаціоналізації вищої освіти зумовлюють доцільність поступових трансформацій залежно від швидкості та якості контекстуальних перетворень в системі вищої освіти. Тож актуальним для України є розроблення *стратегії інтернаціоналізації вищої освіти* на певний перехідний період, що представить відповідну систему принципів, підходів, методів і набір дій і напрямів освітньої, дослідницької, адміністративної діяльності, за допомогою яких реалізується місія та візія інтернаціоналізації вищої освіти, досягаються довгострокові цілі суспільно-гуманітарного, політичного, економічного, академічного розвитку вищої освіти у глобальному та регіональному вимірах.

Згідно із світовим та європейським досвідом доцільними характеристиками інтернаціоналізації вищої освіти України потрібно визначити такі:

1. Світоглядно-ціннісний аспект:

– місія, візія, цінності спираються на визначені національними та міжнародними стратегічними документами пріоритети та ціннісні орієнтири розвитку вищої освіти та пріоритети розвитку Європейського простору вищої освіти, кращий досвід провідних країн світу.

Серед таких пріоритетів:

– забезпечення та поліпшення якості вищої освіти та досліджень у глобальному вимірі; конкурентоспроможність; розширення та збалансованість міжнародної мобільності; інтеграція міжнародного, інтеркультурного, глобального вимірів у цілі, функції та процеси вищої освіти задля служіння суспільству; глобальне громадянство, гуманізм, толерантність;

– система *принципів*: національної та соціальної зорієнтованості, наукової обґрунтованості, відкритості й прозорості, економічної доцільності.

Представлена система принципів є необхідною та достатньою для реалізації інтернаціоналізації, але залишається відкритою. Принцип національної зорієнтованості полягає у забезпеченні впізнаваності та характерної національної приналежності вищої освіти України в будь-якій міжнародній діяльності, заходах тощо, заснованих на кращих вітчизняних традиціях та інноваціях в контексті створення позитивного іміджу України у світі. Принцип наукової обґрунтованості полягає у забезпеченні вірогідної фактологічної та теоретичної бази для визначення цілей та стратегічного планування розвитку інтернаціоналізації.

Принцип відкритості та прозорості полягає у забезпеченні наявності, доступності та зрозумілості для іноземних громадян інформації про вищу освіту України в Інтернет-ресурсах, зокрема на сайтах Міністерства освіти і науки України та підпорядкованих йому організацій, закладів вищої освіти іноземними, передусім англійською, мовами, а також при розбудові, розвитку інформаційно-комунікаційних систем, заходів тощо. Принцип економічної доцільності полягає у забезпеченні балансу ресурсних витрат і очікуваних доходів при залученні до навчання іноземних студентів, співпраці на рівні академічних обмінів, мобільності із зарубіжними закладами вищої освіти, співфінансування у міжнародних дослідницьких та освітніх проектах.

2. Організаційно-ресурсний аспект:

– *цілі та завдання* необхідно формуються з урахуванням тенденцій розвитку інтернаціоналізації вищої освіти у глобальному вимірі та тенденцій, виявлених в провідних країнах світу. Таким чином, необхідно передбачити створення національної асоціації університетів України та участь у розбудові регіональних університетських мереж, зокрема Європейської асоціації університетів, для сприяння інтернаціоналізації вищої освіти та заохочення студентів до навчання в Європейському просторі вищої освіти, частиною якого є система вищої освіти України. В умовах обмеженості ресурсів перспективним вбачається розвиток внутрішньої інтернаціоналізації на основі розвитку

електронної освіти, яка сприяє доступу до вищої освіти для широких верств населення за обома векторами, тобто закордонна вища освіта – для українських студентів, а вітчизняна – для іноземних студентів.

Поширення економічної зорієнтованості на отримання доходу від освітніх послуг на міжнародному рівні, що вимагає постійного моніторингу якості вищої освіти та її покращення задля конкурентоздатності на міжнародному ринку освітніх послуг. Глобальний ринок, що охоплює й Україну, спричиняє нові виклики для вищої освіти, зокрема посилення ролі і пріоритетності інтеркультурної компетентності при працевлаштуванні в міжнародних і національних компаніях, формування цінностей в контексті глобального громадянства в системі вищої освіти, поширення англійської мови як необхідного засобу спілкування у вищій освіті, науці та професійній діяльності, необхідність підвищення інтеркультурної компетентності стейкхолдерів. Ураховуючи тенденції, виявлені в країнах світу, вітчизняна система вищої освіти має орієнтуватися на змішаний підхід до інтернаціоналізації, використовуючи елементи глобального та регіонального, інноваційного та традиційного контекстів розвитку інтернаціоналізації. А саме – через поглиблення та поширення орієнтації на глобальний ринок освітніх послуг та розвиток існуючих (традиційних) і системне впровадження новітніх форм інтернаціоналізації.

– підходи, методи, засоби, форми, механізми, організаційна структура та ресурси на національному та інституційному рівнях в контексті інтернаціоналізації потребують суттєвого перегляду в умовах впливу виявлених зовнішніх та внутрішніх чинників. Актуальні для України зовнішні чинники, що спричиняють суттєвий вплив на інтернаціоналізацію вищої освіти, зокрема на її організаційно-ресурсний аспект, глобального рівня: економічний глобалізм, глобальний ринок праці, розвиток інформаційно-комунікаційних-технологій, масовізація вищої освіти, міжнародні організації, міжнародні рейтинги університетів; національного рівня: політичні – міжнародна політика,

національна та європейська ідентичність; освітнє законодавство; міжнародна технічна допомога в сфері вищої освіти та досліджень через програми ЄС Еразмус+ та Горизонт 2020, виклики національної безпеки, обумовлені конфліктом на сході країни та відповідні ускладнення в суспільному взаєморозумінні; економічні – низький рівень конкурентоздатності економіки, незадовільний стан ринку праці, відсутні фінансові стимули для державних структур та обмежені – для закладів вищої освіти; соціально-культурні – національна культурна ідентичність, міжкультурне розуміння, розвиток громадянства, соціальний розвиток; академічні – міжнародний аспект наукових досліджень і викладання, розширення академічного горизонту – академічна свобода, організаційний потенціал, профіль і статус, якість вищої освіти й міжнародні академічні стандарти.

На інституційному рівні внутрішні чинники інтернаціоналізації вищої освіти – місія, візія, цінності, пріоритети, політика і традиції закладу вищої освіти, що мають міжнародний вимір та відповідають змісту інтернаціоналізації, а також фінансово-матеріальний стан, імідж закладу вищої освіти; позиція та відношення студентів, викладачів і адміністрації до процесів інтернаціоналізації, що інтегруються в освітню та дослідницьку діяльність.

Інтернаціоналізація *зовнішня* має включати такі види міжнародної діяльності: мобільність студентів – навчання, стажування або науково-дослідні програми на період до року за кордоном; мобільність дослідників та викладачів з метою викладання і наукових досліджень, технічної допомоги та консультування; творчі відпустки та професійний розвиток за кордоном; мобільність програм через розвиток нових типів освітніх програм: франчайзинг, програми-близнюки, подвійні ступені / дипломи; міжнародні освітні та дослідницькі проекти, платформи електронного навчання.

Інтернаціоналізація *внутрішня* передбачає включення інтеркультурного та міжнародного вимірів у викладання та навчання, наукові дослідження, поза аудиторну діяльність; взаємовідносини з місцевими культурними й

етнічними групами; інтеграцію іноземних студентів, викладачів і вчених в університетське життя і діяльність. З метою розвитку внутрішньої інтернаціоналізації, враховуючи вітчизняні досягнення в сфері інформаційно-комунікаційних технологій, *віртуальна* інтернаціоналізація, що передбачає включення різних міжнародних аспектів у дослідницьку, освітню та адміністративну діяльність закладів вищої освіти на основі використання сучасних інформаційних технологій, є актуальною для України. Зазначені форми та підходи сприятимуть мінімізації дисбалансу вхідної та вихідної мобільності в країні.

Роль держави особливо важлива в конкурентній боротьбі за талановитих студентів і вчених, де успіх у перспективі приносить як короткострокові, так і довгострокові економічні вигоди, особливо зважаючи на демографічні аспекти в Україні.

3.3. Перспективні світові тренди розвитку інтернаціоналізації вищої освіти

Інтернаціоналізація у вищій освіті вступає в новий етап. Перехід від інтернаціоналізації за кордоном із сильним акцентом на невеликій еліті мобільних студентів, викладачів, адміністраторів на програми інтернаціоналізації вдома для всіх членів академічної спільноти став як ніколи актуальним. Здійснення низько вуглецевої інтернаціоналізації [38-40], збільшує її внесок у сталий розвиток суспільства [36], пов'язуючи глобальне з локальним.

Обмеження короткострокової мобільності менше восьми тижнів є обов'язковим для програм як Erasmus+, щоб бути низько вуглецевим, обмежувати адміністративні поїздки, підтримувати більше активні віртуальні обміни та спільне онлайн-міжнародне навчання (COIL), і задоволення потреб населення іммігрантів і біженців є одними з ключових завдань інтернаціоналізації в наступне десятиліття.

Інтернаціоналізація – це процес постійної еволюції, який змінюється у відповідь на локальне, національне, регіональне та глобальне середовище. Нинішні світові тенденції виглядають більш радикальними, ніж у минулому, і потребують більшої уваги та міжнародного співробітництва ніж будь-коли; націоналістично-популістичні рухи, необхідність зміни клімату та вплив пандемії COVID-19 є особливо важливими.

Серед перспективних напрямів подальшого розвитку інтернаціоналізації слід відзначити: стимулювання глобального навчання для всіх, приділяючи більше уваги інтернаціоналізації навчальних програм, COIL, інтернаціоналізації педагогічної освіти та іноземній мові; інтеграція ініціатив інтернаціоналізації із зусиллями, спрямованими на досягнення Цілей сталого розвитку (ЦУР); розвиток більш інклюзивної та соціальної інтернаціоналізації, яка стосується етики, замість того, щоб бути зосередженим виключно на доходах, м'якій силі та досконалості; стимулювання вивчення іноземної мови, навчання міжкультурним компетентностям та глобальній громадянській позиції; інтеграція глобального, регіональних, національних та місцевих вимірів; інтеграція інтернаціоналізації в навчальний план, використання нових технологій; можливостей та стимулів вуглецево-нейтральних форм мобільності; урізноманітніть міжнародних колектив студентів, щоб досягти більш інтернаціонального довкілля та уникати економічних ризиків; стимулювати та сприяти участі знедолених груп у мобільності, наприклад, корінні та інші етнічні групи, біженці та іммігранти; зміцнити взаємозв'язок між інтернаціоналізацією та вищою освітою; прагнути до більш комплексного підходу, інтегруючи різні виміри інтернаціоналізації; зменшити надмірну комерціалізацію інтернаціоналізації та краще регулювати та контролювати комерційні компанії та установи.

Нинішні кризи у світі та у вищій освіті (COVID-19, расизм, кліматичні зміни, рецесія та геополітична напруженість), з одного боку, ускладняють її пріоритетність, але дані рекомендації також можна розглядати як можливості

або навіть необхідність майбутнього розвитку вищої освіти та її інтернаціоналізації.

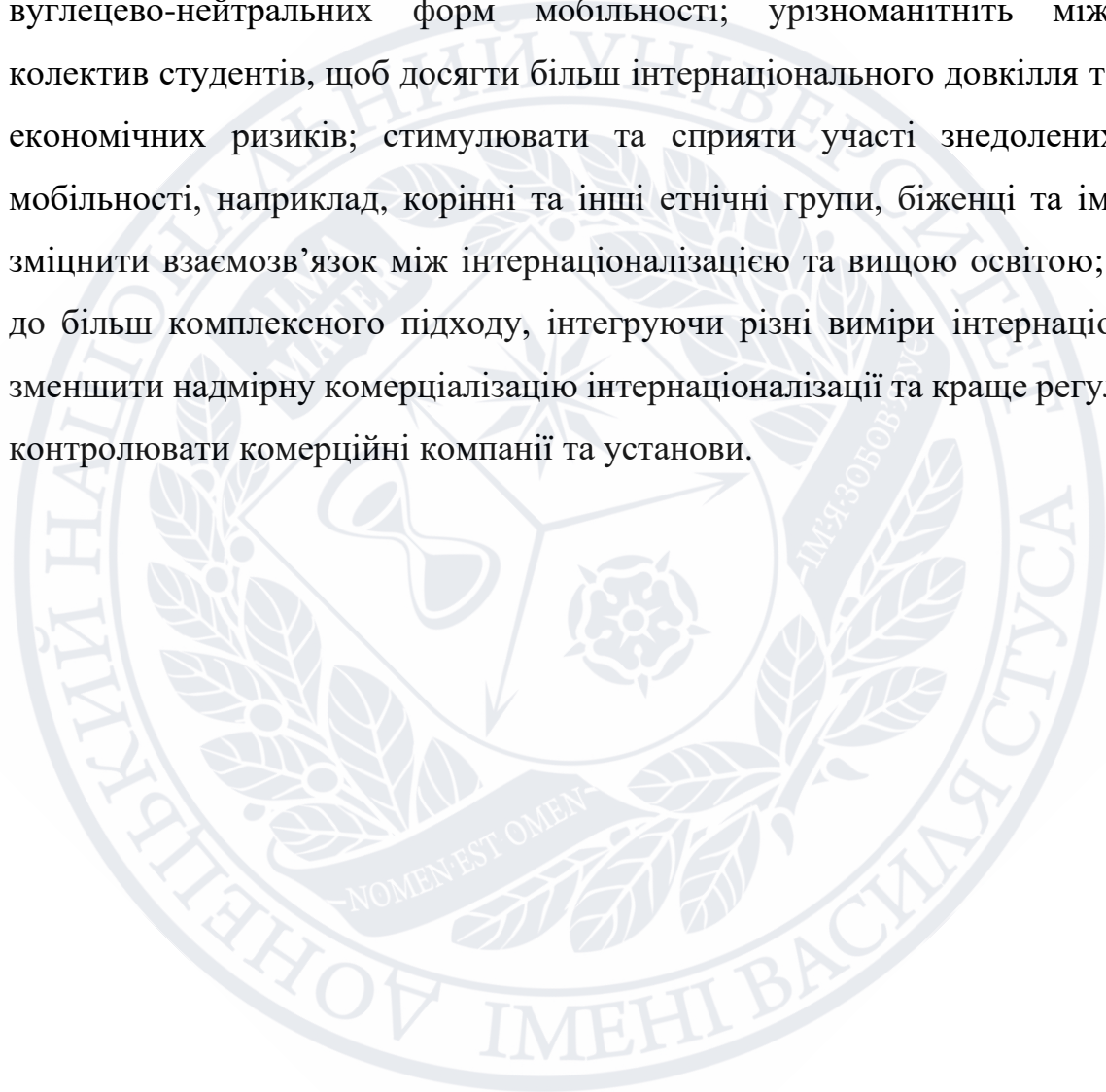
Висновки до третього розділу

Пріоритетними напрямками міжнародного вектору діяльності Донецького національного університету імені Василя Стуса, що визначені у Функціональній стратегії інтернаціоналізації, яку було прийнято на Вченій раді Університету у січні 2017 року, є: підвищення рівня міжнародного визнання університету в світовому освітньому та науковому просторі; розширення мережі партнерства університету із закордонними ВНЗ; підвищення ефективності імплементації існуючих двосторонніх та багатосторонніх угод про співпрацю; інтеграція науково-викладацьких кадрів в міжнародні професійні мережі взаємодії; розширення академічної мобільності; підвищення рівня володіння іноземною мовою викладачів та співробітників; розширення міжнародної освітньої та наукової проектної діяльності; розширення міжнародної фандрайзингової діяльності; запровадження програм спільних, подвійних та багатосторонніх дипломів; сприяння запровадженню міжнародних стандартів якості освіти; збільшення кількості контингенту іноземних студентів; створення кроскультурного корпоративного середовища.

Роль держави особливо важлива в конкурентній боротьбі за талановитих студентів і вчених, де успіх у перспективі приносить як короткострокові, так і довгострокові економічні вигоди, особливо зважаючи на демографічні аспекти в Україні.

Серед перспективних напрямів подальшого розвитку інтернаціоналізації слід відзначити: стимулювання глобального навчання для всіх, приділяючи більше уваги інтернаціоналізації навчальних програм, COIL, інтернаціоналізації педагогічної освіти та іноземній мові; інтеграція ініціатив інтернаціоналізації із зусиллями, спрямованими на досягнення Цілей сталого розвитку (ЦУР); розвиток більш інклюзивної та соціальної інтернаціоналізації, яка стосується

етики, замість того, щоб бути зосередженим виключно на доходах, м'якій силі та досконалості; стимулювання вивчення іноземної мови, навчання міжкультурним компетентностям та глобальній громадянській позиції; інтеграція глобального, регіональних, національних та місцевих вимірів; інтеграція інтернаціоналізації в навчальний план, використання нових технологій; можливостей та стимулів вуглецево-нейтральних форм мобільності; урізноманітніть міжнародних колектив студентів, щоб досягти більш інтернаціонального довкілля та уникати економічних ризиків; стимулювати та сприяти участі знедолених груп у мобільності, наприклад, корінні та інші етнічні групи, біженці та іммігранти; зміцнити взаємозв'язок між інтернаціоналізацією та вищою освітою; прагнути до більш комплексного підходу, інтегруючи різні виміри інтернаціоналізації; зменшити надмірну комерціалізацію інтернаціоналізації та краще регулювати та контролювати комерційні компанії та установи.

ВИСНОВКИ

Інтернаціоналізацію слід розглядати в ширшому контексті зміни ролі і становища вищої освіти у світі.

Підсумковими характеристиками інтернаціоналізації за останні 30 років є: зосередження уваги на інтернаціоналізації за кордоном, ніж на інтернаціоналізації вдома; політика університетів і урядів є більш фрагментованою і маргінальною, ніж стратегічною і комплексною; – приносить користь невеликій, елітній групі студентів, викладачів та установ, а не прагне глобальних та міжкультурних результатів для всіх; все більше приділяється увага економічним мотивам; все більше керується національними, регіональними та глобальними рейтингами; узгодження між міжнародними вимірами трьох основних функцій вищої освіти: освіта, дослідження та служіння суспільству, є слабким; насамперед пріоритетним є стратегічний вибір і спрямованість вищих навчальних закладів, але також пріоритет національних урядів; збільшення комерціалізації та залучення комерційних компаній у всіх аспектах міжнародного порядку денного вищої освіти.

Національна політика охоплює широкий спектр та різноманітність видів діяльності: деякі країни зосереджуються на інтернаціоналізації як на експортному товарі; деякі зосереджуються на навчанні за кордоном та стипендіальних схемах для власних студентів; інші зосереджуються на іноземних студентах, а інші роблять і те, інше; деякі стимулюють інтернаціоналізацію з метою зайняти провідну роль на світовій арені у сфері вищої освіти; деякі намагаються розробити більш комплексний підхід для підтримки інтернаціоналізації власної системи вищої освіти, включаючи як мобільність, так і інтернаціоналізацію вдома; все частіше вбачається акцент на зміцненні регіонального масштабу; декілька країн мають спеціальні програми сприяння двостороннім відносинам з міжнародними партнерами у сфері вищої освіти для своїх закладів. М'яка сила - важливий елемент в цих планах; існують ініціативи для підтримки розвитку людського капіталу в країнах, що

розвиваються; у деяких контекстах просувається освіта іноземною мовою; міжнародна та міжкультурна компетентність також підкреслюється в обмеженій кількості стратегій; у деяких випадках є спроба узгодити інтернаціоналізацію та освіту третинного рівня та/або з іншими секторами післясередньої освіти; транснаціональні освітні ініціативи можуть підтримуватися національною політикою; кілька країн чітко розглядають питання доступу біженців до вищої освіти.

Зв'язок між інтернаціоналізацією та глобалізацією вищої освіти виявився незаперечним, і, як і інтернаціоналізація вищої освіти, глобальні рейтинги університетів також сприймаються як «інша причина та наслідок глобалізації вищої освіти. Незважаючи на те, що включення категорій та показників ефективності, що представляють прямий вплив інтернаціоналізації вищих рейтингів на інтернаціоналізацію вищої освіти, в той час як їх непрямий вплив характеризується політикою та стратегією інтернаціоналізації на національному та інституційному рівні вищої освіти. Оскільки національні та інституційні політики та стратегії інтернаціоналізації зосереджені на основних вимогах рейтингу (наприклад, збільшення частки іноземних студентів або академічного персоналу), вони підтримують оманливу ідею про те, що інтернаціоналізація означає залучення багатьох (талановитих) іноземних студентів або науковців або що вона схоже на викладання англійською мовою. Але це більш комплексний процес, який також складається з виміру «вдома», який взаємозалежно пов'язаний з компонентом «за кордоном» через розвиток міжнародних, міжкультурних та глобальних результатів навчання або відповідального глобального громадянства, співпраці в спільні дослідницькі проекти тощо.

Поширеність набору багатьох талановитих студентів або вчених з-за кордону також пов'язана з орієнтацією глобальних рейтингів на результати досліджень як на основний критерій досконалості закладу

Віддаючи пріоритет дослідницькій функції вищих навчальних закладів, глобальні рейтинги також віддають перевагу університетам «світового класу»,

ключовими характеристиками яких є висока концентрація талантів, великі ресурси для проведення передових досліджень і сприятливе управління. Але лише кілька університетів є «провідними» закладами світу, і вони є лише в обмеженій кількості переважно західних країн, хоча, згідно з Всесвітньою базою даних вищої освіти, існує понад 18 500 закладів у 186 країнах світу. Таким чином, глобальні рейтинги ставлять не вигідні установи, дослідження яких не є їхньою основною місією.

Пріоритетними напрямками міжнародного вектору діяльності Донецького національного університету імені Василя Стуса, що визначені у Функціональній стратегії інтернаціоналізації, яку було прийнято на Вченій раді Університету у січні 2017 року, є: підвищення рівня міжнародного визнання університету в світовому освітньому та науковому просторі; розширення мережі партнерства університету із закордонними ВНЗ; підвищення ефективності імплементації існуючих двосторонніх та багатосторонніх угод про співпрацю; інтеграція науково-викладацьких кадрів в міжнародні професійні мережі взаємодії; розширення академічної мобільності; підвищення рівня володіння іноземною мовою викладачів та співробітників; розширення міжнародної освітньої та наукової проектної діяльності; розширення міжнародної фандрайзингової діяльності; запровадження програм спільних, подвійних та багатосторонніх дипломів; сприяння запровадженню міжнародних стандартів якості освіти; збільшення кількості контингенту іноземних студентів; створення кроскультурного корпоративного середовища.

Роль держави особливо важлива в конкурентній боротьбі за талановитих студентів і вчених, де успіх у перспективі приносить як короткострокові, так і довгострокові економічні вигоди, особливо зважаючи на демографічні аспекти в Україні.

Серед перспективних напрямів подальшого розвитку інтернаціоналізації слід відзначити: стимулювання глобального навчання для всіх, приділяючи більше уваги інтернаціоналізації навчальних програм, COIL, інтернаціоналізації

педагогічної освіти та іноземній мові; інтеграція ініціатив інтернаціоналізації із зусиллями, спрямованими на досягнення Цілей сталого розвитку (ЦУР); розвиток більш інклюзивної та соціальної інтернаціоналізації, яка стосується етики, замість того, щоб бути зосередженим виключно на доходах, м'якій силі та досконалості; стимулювання вивчення іноземної мови, навчання міжкультурним компетентностям та глобальній громадянській позиції; інтеграція глобального, регіональних, національних та місцевих вимірів; інтеграція інтернаціоналізації в навчальний план, використання нових технологій; можливостей та стимулів вуглецево-нейтральних форм мобільності; урізноманітнить міжнародних колектив студентів, щоб досягти більш інтернаціонального довкілля та уникати економічних ризиків; стимулювати та сприяти участі знедолених груп у мобільності, наприклад, корінні та інші етнічні групи, біженці та іммігранти; зміцнити взаємозв'язок між інтернаціоналізацією та вищою освітою; прагнути до більш комплексного підходу, інтегруючи різні виміри інтернаціоналізації; зменшити надмірну комерціалізацію інтернаціоналізації та краще регулювати та контролювати комерційні компанії та установи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Beerkens, H. J. J. G. (2004). *Global opportunities and institutional embeddedness: Higher education consortia in Europe and South East Asia (Doctoral dissertation)*. Enschede: University of Twente/CHEPS.
2. Knight, J. (2008). *Higher education in turmoil: The changing world of internationalisation*. Rotterdam: Sense Publishers.
3. Knight, J. (2014). What is an international university? In A. Glass (Ed.), *The state of higher education 2014*. Paris: OECD.
4. Marginson, S. & van der Wende, M. (2009a). The new global landscape of nations and institutions. In OECD (Ed.), *Higher education to 2030, Volume 2: Globalisation* (pp. 17–62). Paris: OECD.
5. Marginson, S. & van der Wende, M. (2009b). Europeanisation, international rankings and faculty mobility: Three cases in higher education globalisation. In OECD (Ed.), *Higher education to 2030, Volume 2: Globalisation* (pp. 109–144). Paris: OECD.
6. Held, D. & McGrew, A. (2003). The great globalization debate: An introduction. In D. Held & A. McGrew (Eds.), *The global transformations reader: An introduction to the globalization debate (Second Edition)* (pp. 1–50). Cambridge: Polity Press.
7. Beck, U. (2003). *Kaj je globalizacija? Zmote globalizma – odgovori na globalizacijo*. Ljubljana: Krtina.
8. Castells, M. (2010). *End of millennium: The Information Age: Economy, society and culture, Volume III (2nd Ed.)*. Oxford: Wiley-Blackwell.
9. Scott, P. (1998). Massification, internationalization and globalization. In P. Scott (Ed.), *The globalization of higher education* (pp. 108–129). Buckingham: SRHE/Open University Press.
10. De Wit, H. (2015). Is the international university the future for higher education? *International Higher Education*, 80, 7.

11. De Wit, H. (2017). The importance of internationalization at home: In a time of political tensions. *THEMA*, 5, 25-29. Retrieved from www.themahogeronderwijs.org/assets/Preview-bestanden/Thma-2017-5-The-Importance-of-Internationalization-at-Home-.pdf.
12. De Wit, H., Gacel-Ávila, J., Jones, E., & Jooste, N. (Eds.) (2017). *The globalization of internationalization: Emerging voices and perspectives*. Abingdon, Oxon; New York, NY: Routledge.
13. Thondhlana, J., C. Garwe Evelyn, H. de Wit, J. Gacel-Avila, F. Huang, and W. Tamarat. 2021. *The Bloomsbury Handbook of the Internationalization of Higher Education in the Global South*. London: Bloomsbury.
14. Altbach, P., and H. de Wit. 2020. "Rethinking the Relevance of International Branch Campuses." *International Higher Education* 101 (Spring): 14–16.
15. Altbach, P. G. (2012). The globalization of college and university rankings. *Change: the Magazine of Higher Learning*, 44, 26–31.
16. Van der Wende, M. 2001. "Internationalization Policies: About new Trends and Contrasting Paradigms." *Higher Education Policy* 14: 249–259.
17. Ergin, H., H. de Wit, and B. Leask. 2019. "Forced Internationalization: An Emerging Phenomenon." *International Higher Education* 97 (Spring 2019): 9–10.
19. UNHCR. 2019. *Stepping up: Refugee Education in Crisis*. Geneva. <https://www.unhcr.org/steppingup/>
20. Marinoni, G. 2019. IAU The 5th Global Survey, Internationalization of higher education: An evolving landscape, globally and locally. International Association of Universities/DUZ Medienhaus.
21. Marinoni, G., and H. de Wit. 2019, January 11. "Is Internationalization Creating Inequality in Higher Education." *University World News*. <https://www.universityworldnews.com/post.php?story=20190109100925536>.
22. Crăciun, D. 2018. "National Policies for Higher Education Internationalization: A Global Comparative Perspective." In *European Higher Education Internationalization: A Global Comparative Perspective*.

Education Area: The Impact of Past and Future Policies, edited by A. Curaj, L. Deca, and M. Pricopie, 95–106. Cham: Springer Open International Publishing.

23. UNESCO. 2006. Global Education Digest 2006: Comparing Education Statistics Around the World. Montreal: UNESCO Institute of Statistics.

24. OECD. 2019. What is the Profile of Internationally Mobile Students? In Education at a Glance 2019: OECD Indicators. Paris: OECD Publishing.

25. Choudaha, R., and H. de Wit. 2014. “Challengers and Opportunities for Global Student Mobility in the Future: A Comparative and Critical Analysis.” In Internationalization of Higher Education and Global Mobility (19–34), edited by Bernard Streitwieser. Abington: Symposium Books.

26. Sykes, B. 2012. Mobile talent? The staying intentions of international students in five EU Countries. Sachverständigenrat Deutscher Stiftungen für Integration und Migration.

27. Altbach, P., L. Reisberg, and L. Rumbley. 2010. Trends in Global Higher Education: Tracking an Academic Revolution. Rotterdam: Sense Publishers.

28. Yudkevich, M., P. G. Altbach, and L. Rumbley. 2016. International Faculty in Higher Education, Comparative Perspectives on Recruitment, Integration and Impact. New York: Routledge.

29. Beelen, J., and E. Jones. 2015. “Redefining Internationalization at Home.” In The European Higher Education Area: Between Critical Reflections and Future Policies, edited by A. Curaj, L. Matei, R.

30. Leask, B. 2015. Internationalizing the Curriculum. Abingdon: Routledge.

31. Marginson, S. 2017. “Do Rankings Drive Better Academic Performance?” International Higher Education 89: 6–7.

32. Montgomery, S. 2013. Does Science Need a Global Language?. Chicago: University of Chicago Press.

33. Westerheijden, D. F. (2015). Global university rankings, an alternative and their impacts. In J. Huisman, H. Boer, D. D. Dill, & M. Souto-Otero (Eds.), *The*

Palgrave international handbook of higher education policy and governance (pp. 417–436). Basingstoke: Palgrave Macmillan.

34. Woldegiyorgis, A., D. Proctor, and H. de Wit. 2018. “Internationalization of Research: Key Considerations and Concerns.” *Journal of Studies in International Education* 22 (2): 161–176.

35. Pricopie, J. Salmi, and P. Scott, 67–80. Cham: Springer Open International Publishing.

36. Brandenburg, U., H. de Wit, E. Jones, B. Leask, and A. Drobner. 2020. *Internationalization in Higher Education for Society (IHES), Concept, Current Research and Examples of Good Practice (DAAD Studies)*. Bonn: DAAD.

37. Baker, S. 2020, August 3. How Covid-19 is Reshaping International Research Collaboration. *Times Higher Education*. Accessed August 3, 2020. www.timeshighereducation.com/news.

38. De Wit, H., and P. Altbach. 2020, January 11. “Time to Cut International Education’s Carbon Footprint.” *University World News*. <https://www.universityworldnews.com/post.php?story=20200108084344396>.

39. De Wit, H., F. Hunter, L. Howard, and E. Egron Polak. 2015. *Internationalisation of Higher Education*. Brussels: European Parliament, Directorate-General for Internal Policies.

40. De Wit, H., L. Rumbley, D. Craciun, G. Mihut, and A. Woldegiyorgis. 2019. *International Mapping of National Tertiary Education Internationalization Strategies and Plans (NTEISPs)*. CIHE Perspectives no. 12. Chestnut Hill: World Bank/Center for International Higher Education, Boston College.

41. European higher education. In A. Curaj, P. Scott, L. Vlăsceanu, & L. Wilson (Eds.), *European higher education at the crossroads: Between the Bologna Process and national reforms* (pp. 339–360). Dordrecht: Springer.

42. Hazelkorn, E., Loukkola, T., & Zhang, T. (2014). *Rankings in institutional strategies and processes: Impact or illusion?*. Brussels: European University Association.

43. ARWU (2017). *Ranking methodology of Academic Ranking of World Universities – 2017*. Retrieved from www.shanghairanking.com/ARWU-Methodology-2017.html.
44. QS (2014). *Rating universities on internationalization: QS Stars*. Retrieved from www.topuniversities.com/qs-stars/qs-stars/rating-universities-internationalization-qs-stars.
45. QS (2017). *Methodology*. Retrieved from www.topuniversities.com/qs-world-university-rankings/methodology.
46. QS (2018). *QS Stars university ratings*. Retrieved from www.topuniversities.com/qs-stars#sorting=internationalization+country=+rating=+order=desc+orderby=uni+search=.
47. QS Intelligence Unit (2017). *International indicators*. Retrieved from www.iu.qs.com/university-rankings/indicator-international/.
48. QS Intelligent Unit (n.d.). *Rankings vs. ratings*. Retrieved from <http://content.qs.com/qsIU/RankingsVSRatings.pdf>.
49. THE (2017). *World university rankings 2018 methodology*. Retrieved from www.timeshighereducation.com/world-university-rankings/methodology-world-university-rankings-2018.
50. THE (2018). *Most international universities in the world 2018: Top 200*. Retrieved from www.timeshighereducation.com/student/best-universities/most-international-universities-world-2018.
51. U-Multirank (2015). *New readymade ranking: International orientation*. Retrieved from www.multirank.eu/fileadmin/DiscussionPaper_Readymade_Rankings_InternationalOrientation.pdf.
52. U-Multirank (2018). *Measures*. Retrieved from www.umultirank.org/#!/measures?trackType=home&sightMode=undefined&name=null§ion=footer.

53. Usher, A. & Savino, M. (2006). *A world of difference: A global survey of university league tables*. Toronto: Educational Policy Institute.
54. Bothwell, E. (2017). *Most international universities in the world 2017: Top 150*. Retrieved from www.timeshighereducation.com/features/worlds-most-international-universities-2017.
55. EXCHANGE MOBILITY 2020/2021. – EAIE – 2021
56. Дебич М. А. Теоретичні засади інтернаціоналізації вищої освіти: міжнародний досвід: монографія. – Ніжин: ПП Лисенко. – 2019. – 408 с.
57. Bleiklie, I. (2011). Excellence, quality and the diversity of higher education systems. In M. Rostan & M. Vaira (Eds.), *Questioning excellence in higher education: Policies, experiences and challenges in national and comparative perspective* (pp. 21–35). Rotterdam/Boston/Taipei: Sense Publishers.
58. Cameron, W. B. (1963). *Informal sociology: A casual introduction to sociological thinking*. New York: Random House.
59. Delgado-Márquez, B., Hurtado-Torres, N., & Bondar, Y. (2011). Internationalization of higher education: Theoretical and empirical investigation of its influence on university institution rankings. *Revista De Universidad Y Sociedad Del Conocimiento (RUSC)*, 8, 265-284.
60. Federkeil, G., van Vught, F., & Westerheijden, D. F. (2012). An evaluation and critique of current rankings. In F. A. van Vught & F. Ziegele (Eds.), *Multidimensional ranking: The design and development of U-Multirank (Higher Education Dynamics 37)* (pp. 39–70). Dordrecht: Springer.
61. Hazelkorn, E. (2012). European “transparency instruments”: Driving the modernisation of International Association of Universities (2018). *World higher education map*. Retrieved from <http://whed.net/home.php>.
62. OECD (2017). *Education at a glance 2017: OECD indicators*. Paris: OECD.
63. Salmi, J. (2009). *The challenge of establishing world-class universities*. Washington, DC: World Bank.

64. University of Ljubljana (2012). *University of Ljubljana strategy 2012–2020: “Excellent and creative”*. Retrieved from www.uni-lj.si/university/strategy/.
65. Cross-Border Education Research Team. 2020, June. “C-BERT Branch Campus Listing. [Data originally collected by Kevin Kinser and Jason E. Lane].” <http://cbert.org/branchcampuses.php>
66. De Ridder-Symoens, H. 1992. “Mobility.” In *A History of the University in Europe*. (vol. 1): Universities in the Middle Age, edited by H. De Ridder-Symoens, 280–305. Cambridge: Cambridge University Press.
67. Hudzik, J. 2011. *Comprehensive Internationalization: From Concept to Action*. Washington, D.C: NAFSA.
68. IEASA (International Education Association of South Africa). 2014, 17 January. “Nelson Mandela Bay Global Dialogue Declaration on the Future of Internationalization Higher Education.” <https://www.eaie.org/community/projects-advocacy/global-dialogue-declaration.html>.
69. Ilieva, J., V. Tsiligiris, P. Killingley, and M. Peak. 2017. *The Shape of Global Higher Education* (vol. 2): International Mobility of Students, Research and Education Provision. British Council. https://www.britishcouncil.org/sites/default/files/h002_transnational_education_the_report_final_web_2.pdf.
70. Jones, E., and H. de Wit. 2014. “Globalized Internationalization: Implications for Policy and Practice.” *IIEnetworker* (Spring 2014): 28–29.
71. Kerr, C. 1994. *Higher Education Cannot Escape History: Issues for the Twenty-First Century*. SUNY Series
72. *Frontiers in Education*. Albany: State University of New York Press.
73. Knight, J. 2008. *Higher Education in Turmoil: The Changing World of Internationalization*. Rotterdam: Sense Publishers.
74. Knight, J. 2020. “Knowledge Diplomacy: What Are the Key Characteristics?” *International Higher Education* 100: 38–39.